

UNIVERZITA KARLOVA
Fakulta tělesné výchovy a sportu

**Pohled skautských vedoucích v České republice na
úpolovou přípravu ve skautingu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Prokešová, Ph.D.

Vypracoval:

Bc. Dan Bukáček

Praha, květen 2022

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne

.....

Podpis:

Evidenční list

Souhlasím se zapůjčením své diplomové práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto bakalářskou práci použil ke studiu a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a příjmení:

Fakulta / katedra:

Datum vypůjčení:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucí mé diplomové práce Mgr. Evě Prokešové, Ph. D. za metodické rady a vedení práce, díky které bylo vytváření této práce nejen prací, ale i zábavou. Panu doc. Mgr. Michalovi Štefflovi, Ph.D. za pomoc s výzkumnou částí diplomovou práce. Panu Mgr. Adamovi Zdobnickému za představení pojmu úpoly, o němž zde pojednávám. Všem skautům a skautkám, se kterými sdílím společnou myšlenku, rodině, které mi umožnila studium, a v neposlední řadě paní PhDr. Radce Peřinové, Ph. D. a panu doc. PhDr. Miloši Bednáři, Ph. D, kteří byli vždy světlým majákem a motivací při studiu na Karlově Univerzitě.

Abstrakt

Název: Pohled skautských vedoucích v České republice na úpolovou přípravu ve skautingu.

Kontext výzkumu: Dnešní doba je spojována s úbytkem fyzického kontaktu mladé generace. Kvůli nástupu moderních technologií mají děti méně pohybových aktivit a uzavírají se do sebe. Největší světová výchovná organizace Skauting šla vždy proti tomuto trendu. Snaží se vychovávat nové generace ve spojení přírodou s cílem vychovat jedince silného, všestranného a nebojácného. Prostředkem, který vede k tomuto cíli a který organizace dříve často používala, jsou úpoly – úpolová příprava.

Cíle: Hlavním cílem je zjistit, jak nahlíží skautští vedoucí na úpoly ve skautingu a jakým způsobem je úpolová příprava používána ve skautském programu v dnešní době.

Metody: Hlavní metodou byl dotazník pro skautské vedoucí, který měl zjistit jejich názory na úpoly, úroveň fundovanosti a skutečnost, jak se úpoly provádějí v jejich prostředí. Byla sesbírána data od 186 skautských vedoucích. Nejčetnější skupinou respondentů jsou mladí lidé 18–30 let (81,2 %) v zastoupení ženy 63,4 % a muži 36 %. Nejčastější metoda při vyhodnocení dotazníku byla souhrnná vizualizací pomocí grafů a tabulek. V případě, kdy bylo potřeba ukázat na spojitosti byly použity kontingenční tabulky. Dotazník byl vytvořen konkrétně pro tuto práci. Hlavní inspirací při jeho tvorbě byl dotazník, který použil Sochor v roce 2020 při obdobném výzkumu, který se zaměřoval na učitele tělesné výchovy.

Výsledky: Skautští vedoucí nejsou o tématu úpolů dostatečně informováni. Pouze 41,4 % respondentů vědí, že jsou úpoly ve skautském programu doporučovány a pouze 41,6 % respondentů se setkala s výukou úpolů při svém skautském vzdělávání. Použití úpolových dovedností (sebeobrany) pro ochranu bližních schvaluje 87 % respondentů. Trénovat tuto dovednost poté schvaluje 69 % tázaných. Úpoly se nyní ve skautské výchově vyskytují, avšak jako doplňující a zábavný program. Ve skautingu se převládá použití úpolů skrze hry, které používá 95,7 % tázaných. Pouze 5 % z respondentů používá systematickou úpolovou přípravu (pádové techniky, základní úpoly). Největší překážkou, která skautským vedoucím brání v provádění úpolové přípravy je neznalost didaktiky úpolů (61,8 %) a obava ze zranění (55,3 %). Hlavním benefitem úpolové přípravy v oblasti měkkých dovedností je podle respondentů rozvoj sebeuvědomování (koeficient +1,39 ze škály -2 až +2) a rozvoj psychické odolnosti (koeficient +1,05 ze škály -2 až +2). Většina skautů si myslí, jsou úpoly součástí skautingu (69,4 %) a chtějí se v této oblasti dále vzdělávat (67,2 %). Necelá polovina 48,9 % respondentů si myslí, že jsou úpoly v jeho okolí používány stejně, jako když byl mladiství účastník. Úpadek úpolů poté vnímá 24,2 % tázaných, naopak častější používání úpolů v dnešní době vnímá 9,1 %.

Klíčová slova: úpoly, sebeobrana, skaut, výchova, skautská výchova, úpolová metodika, Junák – český skaut

Abstract

Title: The attitude of the Czech Republic scout leaders to Combat Training

Scientific question: Recent situation is associated with the decrease of physical contact among the young generation. Due to the spread of modern technologies, children have fewer physical activities, and they are closed in. The world's largest educational organization, "Scouting", has always gone against this trend. It seeks to educate new generations in connection with nature in order to educate individuals who are strong, versatile and fearless. The mean that achieves given goal and that has been frequently used is combat – combat training.

Objectives: The main objective is to find out how the scout leaders perceive and how is the combat training applied in scout program nowadays.

Methods: The main method was a questionnaire for scout leaders to find out their views on combat, their level of foundation and the reality how combat is performed in their scout group. Data were collected from 186 scout leaders. The most numerous group of respondents are young people aged 18-30 (81.2%), represented by women 63.4% and men 36%. The most common method used to evaluate the questionnaire was summary visualization using graphs and tables. Pivot tables were used when appropriate to show links among data. The questionnaire was created specifically for this task. The main inspiration of his work was the questionnaire used by Sochor in 2020 in for similar research focusing on physical education teachers.

Results: Scout leaders are not sufficiently informed about the topic of combat. Only 41.4% of respondents know that combat is recommended in the scout program and only 41.6% of respondents have encountered combat training in their scout education. 87% of respondents approve the use of combat skills (self-defense) to protect their relatives. 69% of respondents approve to practice this skill. Combat now occurs in scout education, but only as a complementary and entertaining program. The application of combat through games prevails in scout movement, as it is used by 95.7% of respondents. Only 5% of respondents use systematic combat training. (fall techniques, basic fights). The biggest obstacle that prevents scout leaders from performing combat training is ignorance of combat didactics (61.8%) and fear of injury (55.3%). According to the respondents, the main benefit of combat training is the development of self-awareness (coefficient +1.39 from the scale of -2 to +2) and the development of mental skills (coefficient +1.05 from the scale of -2 to +2). Most scouts think that combat is part of scouting (69.4%) and they want to continue their education in this area (67.2%). Less than half of the 48.9% of respondents think that combat in their group is applied with the same frequency as they experienced during their childhood. 24.2% of respondents perceive a decline from combat activities, while 9.1% perceive that the combat is more frequent nowadays.

Keywords: combat, self-defense, scouting, education, scout education, combat methodology, Junák – český skaut

Obsah

1. Úvod.....	12
2. Teoretická východiska	14
2.1. Skauting.....	14
2.1.1. Skautský cíl pro budoucnost	16
2.1.2. Skautská náplň a praxe	18
2.1.3. Skautská výchovná metoda.....	23
2.1.4. Skauting a militarismus	28
2.2. Úpoly.....	30
2.2.1. Taxonomie úpolů.....	30
2.2.2. Benefity a cíle úpolové přípravy	32
2.2.3. Bezpečnost a prevence.....	33
2.2.4. Obecná didaktická pravidla	33
2.2.5. Úpolová příprava dle věku svěřenců.....	34
2.3. Zakotvení úpolů ve skautské výchově	36
2.3.1. Historický vztah skautingu k úpolům	36
2.3.2. Aktuálních úpolová metodika k úpolové přípravě.....	43
2.3.3. Výchova vedoucích.....	47
3. Cíl práce, vědecká otázka, úkoly a metody	50
3.1. Stanovení cílů, úkolů a vědecké otázky	50
3.2. Metody	51
4. Praktická část	52
4.1. Sběr dat.....	52
4.2. Okruhy dotazníku.....	53
4.2.1. Informace o probandovi.....	53
4.2.2. Informace o prostředí.....	53
4.2.3. Probandův názor a postoj k úpolům	54

4.2.4.	Provádění a praxe úpolů	55
4.2.5.	Vzdělání a zkušenost	55
4.3.	Charakteristika výzkumného souboru.....	56
4.3.1.	Inkluzivní kritéria	56
4.3.2.	Upřesnění výzkumného souboru	56
4.4.	Výsledky dotazníku.....	60
4.4.1.	Postoj vedoucích k úpolové průpravě.....	60
4.4.2.	Ovlivnění charakterových vlastí	63
4.4.3.	Porovnání úpolové průpravy s minulostí	65
4.4.4.	Aktuální stav zapojení úpolové průpravy	67
4.4.5.	Vzdělání v oblasti úpolů	70
5.	Diskuze	72
6.	Závěr práce	76
	Zdroje a citace.....	78
	Přílohy.....	81
	Příloha č.1: Souhlas etické komise	81
	Příloha č. 2: Porovnání skautských vedoucích s učiteli tělesné výchovy.....	82
	Příloha č. 3: Vzkazy respondentů	86
	Příloha č. 4: Úvodní zpráva – informovaný souhlas.....	88
	Příloha č. 5: Zpráva definující pojem „Úpoly“.....	89
	Příloha č. 6: Otázky dotazníku.....	90
	Příloha č. 7: Seznam obrázků, grafů a tabulek	99

Seznam použitých zkratek

ČZ – čekatelská zkouška

VZ – vůdcovská zkouška

ZVKD – zkouška pro vedení klubů dospělých

OZ – organizační zkouška

HZ – hospodářská zkouška

SM – střediskové minimum

OČK – odborná činovnícká kvalifikace

IK – instruktorská kvalifikace

B. P. – Robert Baden-Powell

SMV – Skautská výchovná metoda

WOSM – World Organisation of the Scout Movement

WAGGGS – World Association of Girl Guides and Girl Scout

ZVOJ – Zvláštní organizační jednotky

VOJ kraje – Výchovná organizační jednotka kraje

VOJ okresy – Výchovná organizační jednotka okresu

ZOJ – Základní organizační jednotka: střediska/přístavy

1. Úvod

Hlavním tématem této diplomové práce je skauting a úpolová průprava. Skauting je celosvětové hnutí, jehož hlavním cílem je výchova a vzdělání všestranného dobrého člověka. Úpoly a úpolová průprava je pohybová průprava, při níž dochází k překonání odporu spolucvičence. Jedná se o nejkompexnější pohybovou přípravu se znaky bojových technik a pohybů, jak do sebe tyto věci zapadají a jak jsou v historii a aktuální době spojeny? To je hlavní otázka pro tuto práci.

Při vzniku skautingu v roce 1907 se otec zakladatel Robert Baden-Powell inspiroval myšlenkou kalokagathia, rytířstvím i hnutím Woodcraft Indians. Všechny tyto směry mají mnoho společného. Společná myšlenka, která je zachycena v této práci je využití úpolové přípravy a jejich benefitů, jak fyzického, tak mentálního a spirituálního rozvoje jedince.

Prvních kapitolách je zaznamenáno, jak moc byly úpoly používány a praktikovány dříve, jak po vzniku, tak v průběhu dvacátého století. Druhá výzkumná polovina práce zkoumá aktuální situaci. Zjišťuje, jak jsou úpoly zařazeny v dnešních skautských programech a jak je vnímají vedoucí a nositelé skautské myšlenky v dnešní době.

Skauting je oficiálně zařazen do skupiny, zážitková pedagogika. Je to největší výchovná organizace na světě i v České republice. Ve světě se ke skautingu hlásí přes 60 milionů členů, v České republice pak přes 60 tisíc členů. Je nesmírně důležité vědět, kam tato organizace směřuje, zdali využívá svůj plný potenciál a jakým způsobem výchova mladých lidí probíhá?

Cílem této práce je zjistit názor skautských vedoucích, kteří se aktivně zapojují do výchovy, jaký názor na úpolovou přípravu mají a jakou formou je zařazují do programu skautských schůzek, výprav a táborů. Až potom může být porovnáno, zdali se skauting od úpolové přípravy oddaluje, či ji využívá tak, jak bylo tradicí v dřívějších časech.

O splnění tohoto cíle Vás budu muset přesvědčit výzkumem a prací. Na to ale slouží v této práci jiné kapitoly. Jestli se mi tento cíl podaří, nejen splnit, ale i užítkovat, záleží i na mnoha jiných faktorech, například na počtu a vzorku respondentů, kteří přispějí do dotazníku svým názorem a postojem. Dále na pozdějším spojení této práce s vedením organizace. Jsem skaut. Jsem součástí hnutí plného dobrovolníků, kteří spoluvytváří skautskou společnou myšlenku a přispívají názorem, prací a zkušeností, aby bylo dosahováno skautské myšlenky co nejpřesněji a jak to nejlépe dovedeme. Věřím, že právě i tato práce pomůže skautské komunitě v její činnosti a výchově dobrých mladých lidí.

Zabývám se úpoly a skautingem a vnímám důležitost spokojení těchto dvou oblastí. Rád bych tyto oblasti pomohl více propojit tak, jak to bylo v úmyslu zakladatelů skautingu. Po zpracování této práce chci připravit metodickou příručku Úpoly pro skauty, která by byla nástrojem pro vedoucí, kteří také vidí důležitost úpolů ve skautské výchově. Tato příručka by psaná na míru pro skautské prostředí a respektovala by možnosti vedoucích.

2. Teoretická východiska

2.1. Skauting

Skauting je celosvětové hnutí, jehož cílem je zlepšit svět skrze výchovu a sebevýchovu dětí a mladých lidí. Skauting v České republice je specifickou národní formou tohoto hnutí. Český skauting, o kterém se píše v této práci, má sice malé odlišnosti, stejně jako v každé jiné zemi, ale jeho základy, prostředky a cíle jsou stejné. Členové tohoto hnutí se nazývají skauti. (Plajner, 1992)

Základní myšlenka zakladatele Roberta Baden-Powella, dále B.P. byla zaznamenána v knize Vlk, jenž nikdy nespí:

Skautské hnutí je dobrovolné, apolitické hnutí, které vychovává mládež. Nedělá rozdíly mezi původem, rasou či náboženstvím. Cílem je pomoci s výchovou mladých lidí na počátku života, aby dosáhli svého plného intelektuálního a tělesného potenciálu. Výchova je směřována k vytvoření dobrého člověka - dobré osobnosti, který bude platným členem společnosti. (Hansen, 1990)

B.P. Hnutí založil v roce 1908. Nositelem jeho myšlenky se stala kniha Skauting for boy. Při založení tohoto hnutí se B.P. nechal inspirovat svojí vojenskou zkušeností, zkušeností z pokusného tábora na ostrově Brownsea, který v roce 1907 pořádal pro 20 chlapců a z velké části hnutím Woodcraft Indian, které se snaží o soulad s přírodou a snaží se o poznání „lesní moudrosti“ (Seton, 1923).

Tito mladí lidé, kteří se rozhodnou pro skautkou cestu a všestrannou výchovou jsou vedeni k přijetí třech základních principů, dodržování skautského zákona, naplňování hesla a denního příkazu:

Skautské heslo:

- *Bud' připraven. (Baden-Powell, 1908 str. 10)*

Denní příkaz:

- *Každý den aspoň jeden dobrý skutek. (Baden-Powell, 1908 str. 10)*

Základní principy:

- První princip: povinnost vůči Bohu, tedy setrvávání na duchovních základech náboženské víry a věrnost církvi, k níž skaut patří.
- Druhý princip: povinnost vůči bližním. Pod tím se rozumí věrnost vůči vlastní zemi, snaha o národní a mezinárodní mír a porozumění národů.
- Třetí princip: povinnost k sobě samému: odpovědnost za kladný rozvoj vlastní osobnosti.

(Hansen, 1990)

V dnešní době jsou českým hnutím překládány takto:

- Odpovědnost za sebe a svůj rozvoj.
- Spolupráce, pochopení a odpovědnost vůči druhým lidem i životnímu prostředí.
- Hledání duchovních hodnot, které člověka přesahují.

(XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

Skautský zákon:

- Skaut je pravdomluvný.
- Skaut je věrný a oddaný.
- Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
- Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
- Skaut je zdvořilý.
- Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
- Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
- Skaut je veselý myslí.
- Skaut je hospodárný.
- Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutecích.

(Baden-Powell, 1908)

2.1.1. Skautský cíl pro budoucnost

Skauting je výchovné hnutí, jako takové má vizi budoucnosti, do které chce svoje svěřence připravit. Skauting vychovává svěřence v souladu s okolím a přírodou. Snaha je cílena na osobní růst a úctu k lidem. Skauting funguje na principu dobrovolnictví. Skauting věří na pospolitost, neboli nevěří na individuální spásu. (Nagy, 1999). Naplňování základních prvků je samozřejmost. Existují však hrozby a výzvy, na které je třeba se připravit a reagovat, například: „ *Nejdůležitějším problémem dnešní doby je rozbití mravních hodnot v celé společnosti*“. (Břicháček, 1992 str. 9)

Autor předchozího tvrzení, Václav Břicháček je velice uznávanou autoritou ve skautském prostředí. Břicháček je český psycholog, vysokoškolský učitel a dlouholetý skaut, a v letech 1989–1992 náčelník Junáka. Vystudoval psychologii na Filozofické fakultě UK v Praze, řadu let pracoval v Psychologickém ústavu UK. Hrozbu, kterou vnímá pro budoucnost zaznamenal v knize Poselství skautské výchov.

V knize píše o absenci kladných vzorů pro naše děti. Vymizely z každodenního života, školy i sportovišť. Z knih, filmů a příběhů zmizel kladný velký hrdina a oproti tomu je zdůrazňován člověk na okraji společnosti, který nezapadá, takzvaně malý člověk. V televizi pak děti vidí pouze násilí a „hrdiny“, kteří jsou slabí a hrdiny se stanou pouze náhodou a štěstím. (Břicháček, 1992)

Další velká osobnost, které se vyjádřila ke světové a skautské budoucnosti byl **László Nagy**, generálním tajemníkem Světové organizace skautského hnutí od 1. května 1968 do 31. října 1988. Švýcarský občan maďarského původu, byl sociolog, historik, doktor politických věd. Svůj názor zaznamenal v knize 250 milionů skautů.

Glenn T. Seaborg tvrdí, že budoucnost bude záviset na rychlosti, jakou zlepšíme naši mezilidskou spolupráci. Budoucnost bude prý nahodilá a bude závidět na kvalitách budoucích lídrů společnosti. V jeho slovech je očividná naděje a optimistický pohled na svět, který bude více ukázněný s umenšeným násilím, požitkářstvím a obžerstvím. Tohoto však nelze dosáhnout tím, že se ze všech lidí na planetě stanou skauti. Spíše s to stane zažitím otřesů, problémů a katastrof, které nám otevřou oči. Jednou z potenciálních katastrof je podle autora potenciální energetická krize. Na závěr pronesl silné tvrzení: *„Přesto stále věříme, že kdyby bylo lidstvo připraveno přijmout skautské zásady a žít podle nich, mohla by se spousta z těchto budoucích otřesů a traumat zmenšit, ne-li přímo odstranit.“* (Nagy, 1999 str. 127)

2.1.2. Skautská náplň a praxe

V této kapitole bude vysvětleno, jakou formou a jakým činnostem se skauti věnují ve své praxi. Je třeba uvědomit si, jaké činnosti mají pro tuto organizaci váhu a jak často a v jakých podmínkách se scházejí. Hlavní zdroj této kapitoly je hlavní a největší skautský web Skautská křižovatka.

Velikost organizace

V České republice je nyní přes 68 802 členů, kteří jsou rozděleni do 2 203 celků – oddílů. Dohromady každý rok uspořádají 1 098 táborů, viz obrázek č. 1. Tyto data jsou platná k roku 2021. Organizaci vypomáhají i dobrovolníci, kteří ve skautu nejsou zaregistrovaní. Bývají to rodiče dětí a ostatní mládežnické organizace, které sdílí společné zájmy a činnosti. Hlavní organizací zastřešující skautské hnutí je **Junák – český skaut, z. s.** (URL₂)

Obrázek č. 1 – Počty skautů v České republice (URL₂)

Ve světě je do národních skautských organizací přihlášeno přes 60 milionů skautů ze 216 zemí. Největší světové skautské organizace jsou „**World Organisation of the Scout Movement**“ neboli WOSM a „**World Association of Girl Guides and Girl Scouts**“ neboli WAGGGS. Český skaut je součástí obou těchto zastřešujících organizačních celků. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

Struktura skautingu

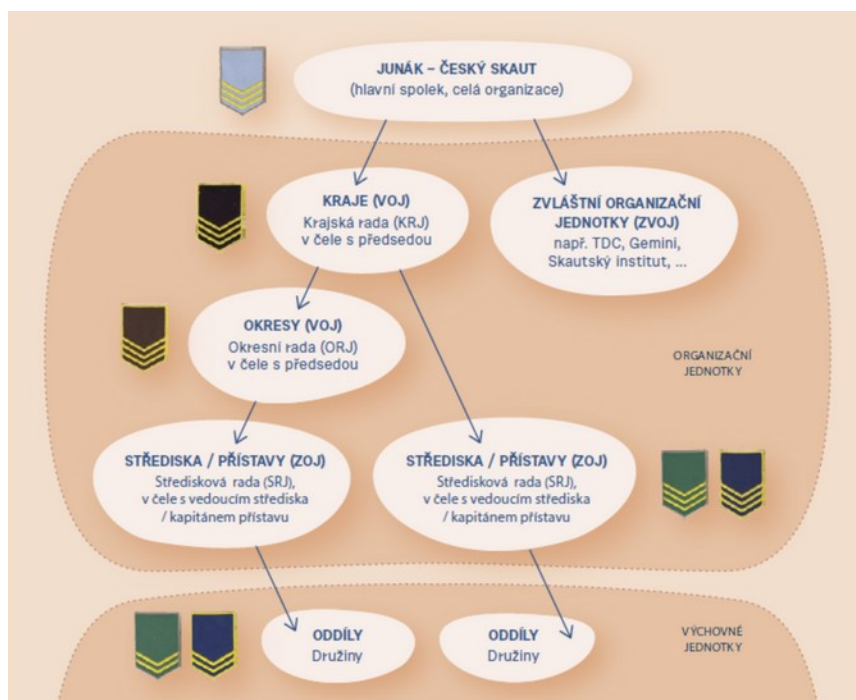
Pod hlavním spolkem jsou mnohé takzvané organizační jednotky, viz obrázek č. 2. Strukturu můžeme rozdělit na jednotky organizační a pro tuto práci důležitější jednotky výchovné.

Organizační jednotky:

- Zvláštní organizační jednotky (ZVOJ).
- Kraje (VOJ).
- Okresy (VOJ).
- Střediska/přístavy (ZOJ).
(XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

Výchovné jednotky:

- Oddíly
 - o Oddíly zastřešují jednotlivé družiny. Představuje skupinu okolo dvanácti až třiceti členů, kteří společně podnikají výpravy a tábory.
- Družiny
 - o Nejmenší skautské pracovní skupiny velikosti šesti až deseti členů, kteří spolu podnikají skautské schůzky a tvoří nejbližší partu.
(Břicháček et al., 2001)

Obrázek č. 2 - Organizační struktura (URL₂)

Forma a prostředí setkávání

Nejčastější skautské setkání je nazývané **skautská schůzka**, probíhá nejčastěji jednou týdně. Trvá 60-120 minut. Na schůzku dochází skauti po družinách, což jsou pracovní kolektivy převážně v počtu 6-12 členů. Může se stát, že mají schůzky společně dvě družiny najednou, tak je možná mluvit o počtu okolo dvaceti členů. Skautské schůzky se odehrávají venku v přírodě, či za špatného počasí takzvaně skautské klubovně. Ty mohou mít různorodou podobu. Některé jsou ve formě chat, srubů, kulturních domů a některé ve skautských centrech. Přestože je skautská schůzka nejčastější formou setkání, tak má mnoho podob. Někde jsou zvyklí setkávat se v šesti lidech u někoho ve sklepě, někde ve dvaceti lidech v kulturním domě. Tato odlišnost nutí skautské vedoucí k různým odlišným činnostem a programovou náplní. Na schůzkách má vedoucí volnost při tvorbě programu. Je zde největší potenciál k úpolové přípravě. (Břicháček, 1996)

Zvykem skautských oddílů je pořádání **skautské výpravy** tradičně jednou za měsíc. Výpravy se můžou účastnit celé středisko, oddíl, nebo pouze jednotlivé družiny. Mají pestrý charakter. Nejčastější mají výpravy podobu:

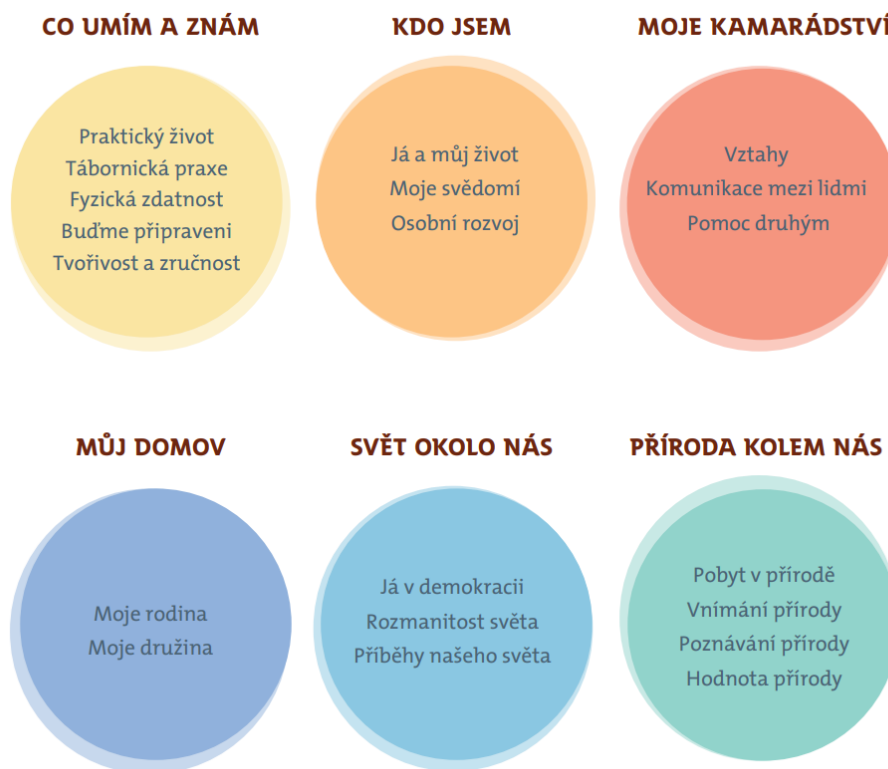
- Jednodenní výpravy do přírody.
- Charitativní pomoci.
- Kulturní akci.
- Dobrovolnické pomoci.
- Sportovní akci.
- Víkendové outdoorové činnosti.
- Vzdělávacímu výletu.
- Společnému přespání a teambuildingu.

Na těchto akcích se dá úpolová příprava provádět především formou úpolových her a zážitkových úpolových aktivit.

Vyvrcholením skautského roku je **letní tábor**. Letního tábora se účastní celý oddíl či středisko. Trvá 7-21 dní s tím, že nejčastější trvání je 14 dní. Skautské tábory jsou zasazeny do přírody, kde účastníci zažívají plný skautský program. Na táborech mají vedoucí možnost provádět úpolovou výchovu v plném rozsahu.

Hlavní oblasti a zájmy výchovy

Oblasti života, na které chce skauting nejvíce působit, jsou rozděleny metodicky do šesti oblastí. Tyto oblasti mají svoje podskupiny, na které je později v procesu výchovy připravován program a skautská náplň, viz obrázek č. 3. (Adamcová a kol., 2019)

Obrázek č. 3 - Hlavní oblasti a zájmy skautské výchovy (*URL₂*)

Úpolová průprava v tomto schématu náleží oblasti **co umím a znám**, a to konkrétně do podskupiny **praktický život, fyzická zdatnost a budme připraveni**. Díky tomu, že úpolová průprava nabízí obecný rozvoj osobnosti, nejen ve fyzické rovině, tak okrajově spadá i do jiných oblastí například **kdo jsem**, a to v podskupině **osobní rozvoj** a oblasti **moje kamarádství** v podskupině **vztahy**.

Pro zlepšování těchto oblastí český skaut vydal sbírku **odborek**. Odborky skautům pomáhají rozvíjet se v důležitých dovednostech. Odborka je soubor několika úkolů a dovedností, který musí skaut splnit, aby se ve skautském světě mohl nazývat odborníkem v dané oblasti. Po splnění odborky také skaut dostane cenný odznak na kroj. Je vydáno přes padesát odborek. Žádná z těchto odborek není z oblasti úpolů ani sebeobrany. (Sýkorová et al., 2016)

Věkové kategorie

Ve skautském prostředí jsou členové rozděleni do věkových kategorií. V těchto věkových kategoriích se schází nejčastěji, především na schůzkách. Výpravy a větší akce poté spojují více věkových skupin. Vždy je samozřejmě přítomen dospělý člen.

- Benjamínci

- Do sedmi let.
- Předškoláci.
- Jsou konzumenty programu, který je pro ně vytvářený.

- Vlčata a světlušky

- 7-11 let.
- První stupeň základní školy.
- Jsou konzumenty programu, který je pro ně vytvářený.

- Skauti a skautky

- 11-15.
- Druhý stupeň základní školy.
- Na přípravě jejich programu se spoluúčastní.

- Roveři a rangers

- 15-18 let.
- Středoškolský věk.
- Převážnou část programu si vytváří sami.
- Částečně se starají o mladší kategorie.

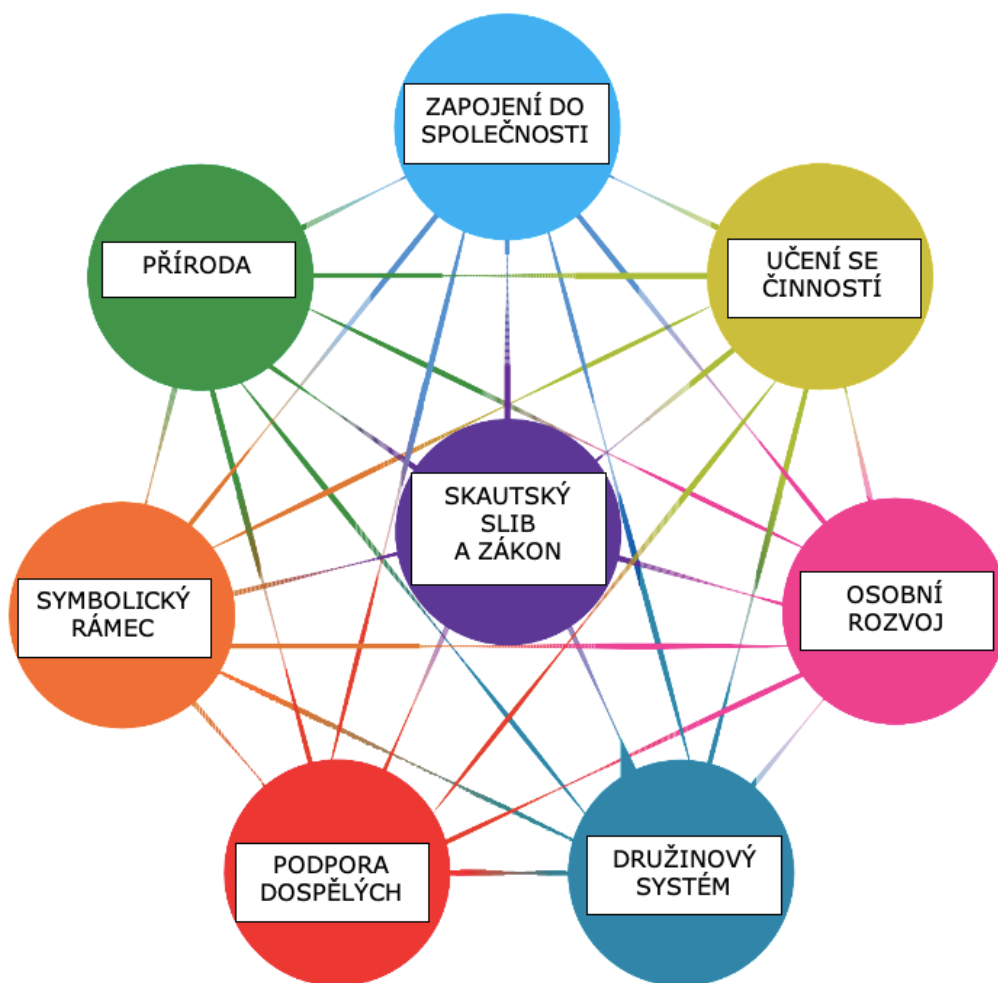
- Dospělý skauti

- 18 a více let.
- Program převážně vytváří, než konzumují.
- Velké množství rolí.

2.1.3. Skautská výchovná metoda

Skautské hnutí je výchovná organizace. A ta jako taková musí mít definováno, jak a jakými metody bude svoje svěřence vychovávat. Na světě existuje spousta organizací, které mají podobný cíl jako skauting, a to zlepšit svět skrze výchovu. Také existuje mnoho zákonů, které jsou podobné zákonu skautskému. Ještě více skupin vychovává skrze přírodu. Kromě třech základních principů skauting má vlastní pojetí výchovné metody.

Skautská výchovná metoda, dále SVM je kombinací osmi prvků, které by na svěřence měly společně působit při jeho růstu. V okamžiku, kdy je na jeden či více bodů při výchově opomenuto, nejedná se pak o plnohodnotnou skautskou výchovu. SVM slouží vůdcům skautských oddílů při zpětné vazbě. Při zamyšlení, jestli je skautský oddíl *dostatečně* skautský, se stačí zamyslet nad tím, zdali členové dodržují slib, snaží se držet zákon a zdali oddíl naplňuje všechny body SVM, viz obrázek č. 4. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

Obrázek č. 4 – Body skautské výchovné metody (*URL₂*)

V této kapitole bylo a bude často používán pojem výchova. Pro potřebu této práce zde bude definován:

Výchova = *celoživotní proces proměňující člověka po všech stránkách, tedy nejen s ohledem na jeho znalosti a dovednosti, ale i formující rovněž jeho postoje, a dokonce hodnoty. Jinými slovy, výchovu lze kultivovat jak racionální myšlení, tak duševní mohutnosti citů, návyky a zkušenostmi stejně jako mravy a cnosti vystavěné na hodnotách: máme zde mnoho co do činění s termíny enkulturace, neboli přijímání kulturních norem a hodnot, a socializace, což je ještě širší proces začleňování jedince do společnosti, do společenských vztahů a rolí. (Jirásek, 2019 str. 47)*

Body skautské výchovné metody:

1. Skautský slib a zákon

Skautský slib a zákon je kromě metody i základním pilířem skautingu. Skautská výchova je dobrovolná a dlouhodobá. Při této cestě je důležitý upřímný závazek k této snaze. Dodržení skautských principů a slibu je náročné. Dodržení skluzkého zákona je takřka nemožné a zákon je pro skauty spíše cílem...cestou, a hranicemi. Pomocí slibu je rozvíjen i duchovní rozměr. Slibem se řídí všichni skauti na světě, a to dodává skautingu globální rozměr. Když potkáte skauta z druhého konce světa, tak zjistíte, že jeho schůzky a tábory probíhají možná jinak, ale principy, na kterých stojí, jsou stejné. Slib i zákon je psán obecně a díky tomu nikomu nezabraňuje na tuto cestu vykročit. Dokonce vnímání slibu a zákona se u jednotlivců s postupem věku mění a vyvíjí.
(URL₂)

Skautský slib:

*"Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním. "*
Slib lze doplnit dobrovolným dodatkem: „K tomu mi pomáhej Bůh.”
(Břicháček, 1992a str.25)

2. Učení se zkušeností

Co neprojde myslí – není v myslí, i tak by se dala shrnout tato výchovná metoda. Otcí zakladatelé tvrdili, že se skauting opírá o myšlenku vše si vyzkoušet na vlastní pěst a z toho se poučit. Člověk se nejlépe naučí to, co si sám vyzkouší. To platí i v obráceném případě, kdy se jedná o negativní zkušenost, neboť zkušenost je nepřenosná. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

3. Družina

Skauti se učí být členové společnosti. Hledají společnou cestu a vědí, že i přes snahu individuálního rozvoje není nic jako individuální spása. V družině vidí, že má každý svoje místo, kde může být užitečný. Zvykají si na svoji roli a učí se jí, poté ji mohou zastávat ve společnosti mimo skautský život. Ve skautingu je družina nejmenší organizační jednotka – parta čtyř až sedmi lidí, kteří spolu tráví čas nejčastěji. Je to taková malá školní třída, kde se řeší různé projekty, hry, ale i konflikty. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

4. Symbolický rámec

Výchova je efektivní pouze tehdy, když je nalezen společný jazyk mezi učitelem – průvodcem a žákem – svěřencem. Symbolický rámec je právě tímto prostředkem. Má za úkol oslovit a udržet svěřence aktivní a zapojené do programu. Symbolický rámec má mladé zaujmout a osvětlit kontext, ve kterém tvoříme. Nasazením nějaké role je uvolňující, dobrodružné a stimuluje rozvoj. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

5. Příroda

Příroda pro lidi bývala jejich přirozeným prostředím. Skauting se snaží do tohoto prostředí vracet a říká, že je to nejpřirozenější prostředí pro výchovu a rozvoj. Příroda je přirozená tělocvična, nabízí poznání, prvky příjemné, ale i nepříjemné překážky, které vybízí k překonávání. Učí vnímat krásu a podporuje citový i duchovní rozměr života. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

6. Program osobního růstu

Každý z nás je jiný a každý z nás má svoji vlastní cestu. Přestože se skauting snaží o společenský rozvoj, uvědomuje si potřebu individuálního rozvoje jedince, neboť jednotlivci tvoří davy. Proto skauting podporuje všestranný rozvoj jedince s individuálním přístupem. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

7. Dospělí průvodci

Průvodce hraje v roli dospívajícího člověka důležitou roli. Je to vzor, je to člověk, který nastavuje hranice a především osoba, která pomáhá svěřenci na jeho cestě. Skauting je hnutí mladých lidí, kteří se setkávají napříč věkovými kategoriemi. Průvodcem se tedy může stát i mladý skaut pro ještě mladší vlče. Díky této propojenosti představuje skauting komunitu mladých lidí, kteří se od sebe navzájem učí, a tím je naplněn jejich potenciál. (XIV. Valný sněm Junáka, 2014)

8. Zapojení do společnosti

Tento boj je jako jediný nově přidán do SVM. Skautské poslání má před sebou novou výzvu, a to reagovat na globalizaci. Nyní je třeba spolupráce na celosvětové úrovni. Skautští svěřenci se učí, že svět nekončí za hranicemi a ani za nimi nejsou *jiní lidé*, ale lidé, jako jsme my. Je před námi plno globálních výzev, na které se musí mladá generace připravit. (URL₂)

Zážitková pedagogika

Skauting v moderním pojetí pedagogiky a výchovy patří do zážitkové pedagogiky. Společně se skautingem se v této oblasti pedagogiky patří také: Woodcraft, Tramping, Turistické kluby a mnoho dalších.

***Zážitková pedagogika** je holistická (celostní) výchova = záměrné ovlivňování prostřednictvím praktického působení na jedince i skupiny s cílem jejich proměny pomocí dramaturgicky navržených a inscenovaných prožitkových situací, zejména v přírodě, obvykle s jejich reflexivním převedením ve zkušenosti. (Jirásek, 2019 str. 236)*

Ve stejnojmenné knize **Zážitková pedagogika** od Prof. PhDr. Ivo Jiráka, Ph. D, jsou kapitoly, které se vyjadřují k teorii výchovy přímo spojené s úpolovou výchovou:

Kapitola **Pot a krev** vyzdvihuje pohyb na hraně sil. Autor vnímá úbytek pohybové aktivity, z pohodlnění životního stylu a častější sedavý životný styl. Z těchto příčin vznikají civilizační onemocnění. Dokonce zaznívají slova jako globální pandemie nepohybu a pohodlí. Rozhýbání davu a aktivace společnosti je teda hlavním cílem zážitkových pedagogů. (Jirásek, 2019)

V kapitole ***A co s tím?*** je uvedeno, že raná adolescence u kluků je připodobňovaná charakteru bojovníka. Chlapcům je přirozené hledat svoje hranice v psychické i fyzické rovině. Hledají situace fyzické konfrontace, ať už ve hrách, či v životě. Je dobré toto nastavení podchytit a správně nastavit. (Jirásek, 2019)

Hlavní rysy spojené s přechodem z chlapce v muže jsou:

- *Setkání se svými vlastními hranicemi: s konečností fyzické existence, se symbolem smrti.*
 - *Překonání bolesti a utrpení.*
 - *Podstoupení rizika a nebezpečné zkušenosti, být v ohrožení, včetně pravděpodobnosti zranění.*
 - *Přijetí odpovědnosti za vlastní život, ochota a odvaha stát se odhodlaným a sebejistým.*
 - *Zařazení do společenské skupiny, klanu či kmene členů s podobnou zkušeností.*
- (Jirásek, 2019 str. 30)

2.1.4. Skauting a militarismus

Skauting Celá tato práce se zabývá tématem **úpoly ve skautském prostředí**. Skauting představuje všestrannou výchovu založenou na ideálech rytířství, kalokagathie a lesní moudrosti indiánů. Tělesná výchova je tedy pouze jeden z pilířů skautského hnutí.

K tématu **skautingu a militarismu** se vyjádřil náš český zakladatel A. B. Svojsík v knize **Základy junáctví**, která definuje skauting na území ČR. Vznik českého skautingu se takřka počítá od napsání této knihy, kde Svojsík jasně definuje skautský postoj k militantnosti.

Svojsík uvažoval o námitkách, které může společnost proti nově vznikající organizaci vznést. První, kterou v knize uvádí, je takzvané *vojáčkování*, neboli skauting jako pokus o vojenskou organizování mládeže. Proti takové organizaci se Svojsík vymezil a sdělil, že proti vzniku takové armádní organizace by se osobně postavil. Skauting je podle něho mírová organizace, které má od válek naopak oddalovat. (Svojsík, 1912)

Dále ale uvádí skutečnost, která může vést ke špatnému pochopení skautingu. Vedlejším produktem skautingu je armádně zdatnější mládež. Ale stejně tak to má i sokol a jiné sportovní kluby. Skauting vychovává duševně i tělesně zdravé jedince, kteří jsou odhodlaní k činům a připraveni ochraně vlasti a bližních. To ale není důvodem k prohlašování, že se jedná o militaristickou organizaci.

(Svojsík, 1912)

Dále Svojsík uvádí místo skautingu v boji dobra nad zlem. Pro pravdu a svobodu se podle něho vyplatí bojovat a je dobré mít odvahu proti zlu zakročit. Skauting chce vychovávat silné hochy, neboť jen silní uhájí slabší před jakýmkoli bezprávím.

Svojsík dále říká: „*Měli jsme M. Jana Husa, ale museli jsme mít i Žižku!*“ (Svojsík, 1912, str. 39)

Úkolem skautování je přesto především, aby k žádné válce nedošlo. Skauti jsou vedeni k úctě, soucitu a empatii k ostatním, bez ohledu na příslušnost. K tomu nám pomáhají skautské ideály. (Svojsík, 1912)

Stejné myšlenky uvádí i světový zakladatel skautingu R. B. Powell:

„Není militaristického ducha ve skautování. Skauting míru shrnuje vlastnosti hraničářů, zejména pokud se týkají všestranné obratnosti, energie, spoléhání na sebe sama a mnoha jiných vlastností, které činí z nich muže mezi muži. Nemáme úmyslu dělati z hochů vojáky a učit je krvelačnosti. Pod heslem „vlastenectví“ jim ovšem vštěpujeme, že je občan povinen účastnit se s druhý obrany vlasti proti vpádu nepřátel, za bezpečnost a svobodu, které požívá jako její obyvatel. Kdo se této povinnosti vyhýbá a ponechává jiným, aby ji konali za něho, nehraje roli ani statečnou ani počestnou.“
(Svojsík, 1912, str. 37-38)

Názor A. B. Svojsík a R. B. Powella jde připodobnit názoru Edmunda Burkeho, který byl přesvědčen, že zlu ke zdaru stačí jediné, aby dobří nedělali nic. (Burke, 1790)

Podle těchto velikánů je třeba se zlem nebojovat pouze na vznešených úrovních, jako je diskuze, politika, filozofie, ale i na úrovních brachiálních, jako je fyzické, neboť dobro je třeba chránit na všech úrovních. Skautům dává za povinnost trénovat vojenskou připravenost i heslo „buď připraven“.

Český skauting je speciální národní forma tohoto hnutí. Součástí skautského slibu je obsažen závazek „*duší i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližním*“ (Břicháček, 1992a str.25). Už Sun-C v období 5. století př. n. l., pravil, že „*Válečné umění má pro stát klíčový význam. Rozhoduje o životě a smrti, o bezpečí, nebo zkáze. Proto je nutné se jím zabývat a v žádném případě je neopomíjet*“. (Sun Tzu 's 2008 str.8). Pro naplnění závazku ze skautského slibu může být tato nechtěná militantní připravenost skautů oceněna. Umění (válečné) je jako nástroj, který má sice svoje vlastnosti, ale jeho použití závisí na tom, kdo ho používá.

Fyzická agrese, v měřítku států nazývaná militarizmem je podle Konráda Lorenze pevně a přirozeně zabudována do lidské povahy. Má svoje důležité místo v otázce zachování druhů. Agresivní chování nemusí mít vždy negativní konotaci. Může mít formu sebeobrany. Některé formy agrese jsou dokonce reflexivně podmíněné a není možné je silou vůle ovládnout. (Lorenz, 1963)

2.2.Úpoly

„Úpoly jsou pohybové aktivity zacílené na kontaktní fyzické překonání partnera. Do úpolů zařazujeme i specifická cvičení, která jsou přímou průpravou na kontaktní překonání partnera.“ (Reguli, 2005 str. 7)

2.2.1. Taxonomie úpolů

Systematika úpolů se dělí na tři úrovně: (Reguli, 2005)

1. Průpravné (základní) úpoly.
2. Úpolové sporty.
3. Sebeobrana.

Průpravné úpoly

Průpravné úpoly jsou tělesná cvičení, která se dají vykonávat i bez speciální přípravy či pomůcek. Tyto aktivity můžeme pojmut jako soutěž, zábavu, boj i jako samostatné pohybové cvičení. Průpravné úpoly používáme pro rozvoj úpolových dovedností a schopností. Bez pohybových základů získaných průpravnými úpoly nelze provádět sebeobranu či úpolový sport. (Reguli, 2005)

Rozdělují se na:

- **Základní úpolová technika:** Jedná se o základní pohyby, které se poté využívají v pokročilejších pohybových aktivitách. Ovládnutí těchto technik je pro následující systémy nevyhnutelné. Tyto techniky trénujeme především individuálně. Jedná se o úpolové polohy, přechody mezi polohami, údery, kopy, obraty, přemístěním těžiště, pády, úchopem a nošením živého břemena.
- **Základní úpoly** kombinují základní úpolové techniky. Při provádění používáme jednoho i více sparringpartnerů. Další rozdělení zvažujeme podle průběhu sil a biomechanického principu na:
 - *Přetahy: cvičenci navzájem působí odstředivě $\langle \bullet \bullet \rangle$, jeden druhého přetahuje.*
 - *Přetlaky: cvičenci navzájem působí dostředivě $\Rightarrow \bullet \Leftarrow$ jeden druhého přetlačuje.*
 - *Odpory: směr působení sil se v průběhu cvičení mění.*
(Reguli, 2005 str. 11-12)

Sebeobrana

Sebeobrana je otevřený pohybový systém, jehož aplikací se snažíme ochránit především zdraví a život člověka. Tyto zájmy jsou regulované a definované zákonem. Jedná se o takovou činnost, při které se snažíme pomocí pohybu odvrátit bezprostřední hrozbu. Otevřeným systémem rozumíme, že pohyby zvolené jsou zvoleny podle konkrétní situace. Jedná se především o pohyby z průpravných úpolů. (Reguli, 2005)

Dělíme jí na:

- **Osobní sebeobranu**, která je určena pro veřejnost. Mohou se jí věnovat lidé různých věkových kategorií a profese. Cílem je přežít sebeobranou situaci s co nejmenším následkem. Je možné i utéct a přenechat pachatele profesionálům. (Pavelka a Stich, 2015)
- **Profesní sebeobrana** oproti osobní má za úkol i splnění zadaného úkolu. Využívají ji povolání, kde je konfrontace s jinou osobou pracovním prostředkem. Situace poté nekončí útekem, ale dochází k pacifikaci útočnicka a právnímu vyhodnocení. Může se jednat například o zadržení pachatele policií, nebo vojenský zásah. (Pavelka a Stich, 2015)

Úpolové sporty

Úpolové sporty jsou největší část úpolů. Úpolové sporty jsou sporty, které splní definici úpolové činnosti a sportu zároveň. (Reguli, 2005)

Rozdělení (podle zaměření) na:

- *Soutěžní (judo, karate, box, zápas, sumo, taekwondo, ...).*
 - *Sebeobranné (kravmaga, systéma, jujutsu,).*
 - *Komplexně rozvíjející (aikido, tachitchi, iaido,).*
- (Reguli, 2005 str. 11)

2.2.2. Benefity a cíle úpolové průpravy

Pro tuto kapitolu byly vybrány zdroje z různých časových období. Tato práce pracuje s úpoly napříč časem, tudíž je vhodné podívat se, jak byly benefity úpolů vnímány v rozličných obdobích. Názor na úpoly z počátku minulého století obsahují knihy R. B. Powella a A. B. Svojsíka, viz předešlé kapitoly. Pro názory z období těsně předrevoluční, konkrétně z roku 1984, vybírám názor Roubíčka z knihy, **Kdo z koho**. Aktuální pohled na benefity přináší autoři Hrabanec a Reguli, Ďurech a Vít.

Benefity a cíle dle Roubíčka – 1984:

Úpoly pomáhají k rozvoji síly a pohybové obratnosti. Zlepšují charakterové vlastnosti, jako například sebedůvěra, odvaha, sebeovládání, cílevědomosti a iniciativy. Dále úpolové průprava pomáhá vlastnostem zlepšených silou vůle, jako například houževnatost, vytrvalost a odolnost. V neposlední řadě zrychluje postřeh a rozhodování. (Roubíček, 1984)

Benefity a cíle dle Hrabince – 2017:

Díky úpolové přípravě zažijí fyzický kontakt, který pomáhá v případném úpolovém střetu. Úpoly navozují sociální spolupatříčnosti a podporuje frustrační toleranci jedince. Budují dobrý rozvoj anticipace neboli předvídaní soupeřových útoků. Celkově podporují duševní, fyzický a zdravotní stav jedince. Výrazně zlepšují psychikou okolnost při zažívání nepříjemností na tréninku a sebehodnocení a řešení případných krizových situací. (Hrabinec, 2017)

Benefity a cíle dle Reguliho, Ďurech a Víta – 2017:

Úpolová průprava podporuje vytváření vlastností potřebných na obranu demokracie, svobody a práva. Zlepšuje zručnost sebeobranných dovedností, psychickou odolnost, frustrační toleranci, kontrolu nad pohybem těla a schopnost sebereflexe. Skvěle zastává roli kondičního cvičení a posouvají dopředu pohybové schopnosti. Trénováním úpolových pohybů vzniká poznání mechaniky tělesných pohybů. Podporuje sociální sounáležitosti a empatii k soupeřovi. (Reguli, Ďurech a Vít, 2007)

2.2.3. Bezpečnost a prevence

Při kontaktních aktivitách, jako jsou úpoly, je nutné dbát na hygienu cvičenců, kteří se navzájem dotýkají. V oblasti hygieny je důležité pohlídat ostříhání nechtů, vhodnost oblečení a odložení nebezpečných doplňků, jako například náušnice, hodinky a piercing. Je důležité vybrat adekvátní cvičení pro danou výkonnostní skupinu a jasně vymezit pravidla či vysvětlit danou aktivitu. Pro úpolové aktivity je třeba přizpůsobit tréninkový prostor. Je nevhodné, aby se v blízkosti nacházeli ostré či tvrdé předměty a nábytek. Samotný trénink je vhodné vést pomocí direktivních metod. V situacích, kdy na povrch vyplývají emoce, je třeba z pohledu trenéra zasáhnout a uklidnit situaci. Svěřenci si musí uvědomit, že nemají zodpovědnost jen za sebe, ale i ze spolucvičence. (Hrabinec, 2017)

2.2.4. Obecná didaktická pravidla

Pro splnění cílů výše uvedených je zapotřebí dodržet didaktické zásady a pravidla.

Hlavní didaktické zásady:

1. Požadavek individuálního přístupu.
2. Maximální aktivizace žáka.
3. Zásada názornosti.
4. Zásada přiměřenosti.
5. Zásada soustavnosti.
6. Zásada trvalosti.
7. Komplexní působení.

(Fojtík a Michalov, 1996)

Činitelé procesu učení: (Svoboda, 2007)

Hlavní činitelé procesu motorického učení jsou trenér a sportovec. Jejich vzájemná spolupráce je pro proces učení zásadní. Úkol jednoho je propojen s úkolem druhého. Tento princip se týká u učení v úpolové přípravě.

	Trenér	Sportovec
1.	Vytyčení cíle	Pochopení cíle
2.	Motivační působení	Přijetí úkolu
3.	Prezentace	Percepce, aferentní syntéza
4.	Sledování	Aktivita
5.	Korekce	Zpětná vazba
6.	Obměňování	Zpevňování
7.	Integrovaní	Integrace
8.	Analogie	Transfer

2.2.5. Úpolová příprava dle věku svěřenců

Zde jsou uvedeny klíčové body výchovy v daném věkovém období. Tyto body jsou buď prvky výchovy, které by se v ní měly objevit právě v uvedeném období, nebo benefity, které v daném období očekáváme. Skauting nemá svoje vlastní pojetí úpolové přípravy, tudíž se má držet už vyzkoumaných věcí od odporníků z daného odvětví, jako je například Reguli, Ďurech a Vít.

První stupeň základní školy – věk vlčat a světlušek

- Děti jsou vedeny k soutěživosti a bojovnosti v souladu s bezpečnými pravidly.
- Úpoly zlepšují vědomou sebekontrolu.
- Svěřenci se naučí používat kontakt se spolucvičencem jako prostředek komunikace.
- V kontrolovaných a bezpečných podmínkách se děti naučí rozpoznat *dobrý* a *špatný* kontakt.
- Děti se učí odpovědnosti se svého spolucvičence.

(Reguli, Ďurech a Vít, 2007)

Druhý stupeň základních škol – věk skautů a skautek

- Úpoly zlepšují konstruktivní agresivitu a zdravé sebevědomí.
 - Svěřenci zažívají přiměřenou bolest, trénují sebeovládání a odolnost.
 - Úpoly vytváří prostředí umožňující použití fyzické síly pro dosažení vítězství i prohry.
 - Úpoly vytváří bio-psych-socio-spirituální stabilitu žáků.
- (Reguli, Ďurech a Vít, 2007)

Střední školy – věk roverů a rangers

- Svěřenci poznávají vztah mezi tělesnou a duševní rovnováhu.
 - Svěřenci zažívají nácvik sebeobrany.
 - Podporuje přemáhání strachu.
 - Svěřenci zažijí pohyb pod fyzickým i psychickým tlakem.
 - Svěřenci si vyzkouší verbální sebeobranu společně se sebeobranou fyzickou.
- (Reguli, Ďurech a Vít, 2007)

2.3. Zakotvení úpolů ve skautské výchově

2.3.1. Historický vztah skautingu k úpolům

Tato kapitola čerpá z kultovních skautských knih, které vznikly v historii, a to konkrétně před revolucí roku 1989. V tomto roce byl skauting po 19 letech znovu obnoven a započala tak porevoluční éra – nejdelší období skautské činnosti bez přerušování od vzniku organizace.

Skauting pro chlapce, takzvaná *skautská bible*, je kniha od zakladatele Roberta Baden Powella (dále jen B. P.). Tutu knihu napsal B. P. napsal v roce 1908. Kniha je konkrétní příručkou pro skauty. Do dnešní doby definuje celé hnutí. Obsahuje slib, zákon, heslo, celou skautskou ideu, ale i návod na konkrétní činnosti, které by měl skaut vykonávat. Robertovo vyjádření k pohybovému rozvoji zní takto:

„Pokud jde o provádění tělesných cvičení, natropilo se už mnoho nesmyslů. Mnoho lidí podle všeho pokládá za jejich jediný cíl vypracovat si obrovské svaly. Aby byl silný a zdravý, je ovšem nezbytné, začít s tvými útroby a musíš mít v pořádku krev a srdce, aby mohly dobře pracovat. V tom spočívá to celé tajemství a tělocvik ti k tomu dopomůže.“ (Baden-Powell, 1908 str. 211-212)

Robert poté rozdělí tělo na několik částí a popíše význam jejich cvičení. V pasáži, kde mluví o posilování celého těla, zmíní tři druhy pohybu. Jeden z nich je úpolové přetlačování. Pro B. P. třetí základní pohyb, který do knihy uvedl.

Dále B. P. zdůrazňuje benefity cvičení na posílení orgánů a vnitřního prostředí těla:

- Pohyby posilující **srdce**: doporučuje pohyby – zápas, přetahování.
- Pohyby posilující **pľíce**: doporučené pohyby – hluboké dýchání.
- Pohyby podporující **kůži**: doporučené aktivity – otužování, tření pokožky vlhkým ručníkem.
- Pohyby podporující **žaludek**: doporučené pohyby – rotační pohyby, kruhy tělem.
- Pohyby podporující **střevní činnost**: doporučené aktivity – masáž podbřišku, pití čisté vody, pravidelná toaleta.
- Pohyby podporující **svaly celého těla**: doporučené aktivity – běh, přetlačování.

(Baden-Powell, 1908)

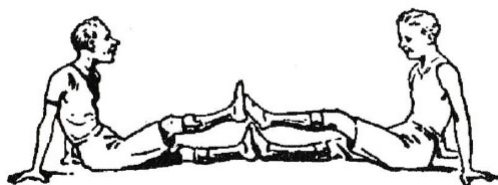
V kapitole **Hry pro posilování** rozvádí, jaké aktivity jsou pro rozvoj těla a skauty nejvhodnější. Kapitola je započata větou: „*Box, zápas, veslování, skok, kohoutí zápasy jsou velmi cenné pro zdraví a přispívají k rozvoji síly, ze všeho nejlepší je však šplh.*“ (Baden-Powell, 1908 str. 222)

Dále uvádí pět vzorových aktivit: přetlačování zápěstí, přetlačování chodidla, hod holí, sledování vedoucího a zápas. Tři z těchto pěti aktivit jsou úpoly. Jejich základní pravidla nastínil takto:

Zápas – „Dva hráči se postaví proti sobě na vzdálenost asi jednoho yardu, rozpaží a ruce zaklesnou prsty do sebe, opřou se hrud' proti hrudi a stáží se jeden druhého přetlačit ke zdi místnosti nebo za cílovou čáru.“

Přetlačování - „Dva chlapci se postaví čelem k sobě, Každý proti svému protivníkovi na délku paže napřáhne zápěstí, tlačí je proti jeho zápěstí a snaží se mu je vyvrátit zpátky.“ (Baden-Powell, 1908 str. 222-223)

Další způsob přetlačování je zobrazen na obrázku č. 5.

Obrázek č. 5 – Přetlačování chodidla (Baden-Powell, 1908 str. 223)

V poslední řadě je zde zmíněna kapitola **Bud' připraven na nehody**. Robert zde definuje skautský postoj k nehodám a vyzdvihuje skautské heslo: „Bud' připraven.“

„K nehodám dochází neustále a skautům se neustále může, naskytnout příležitost pomáhat a poskytovat první pomoc. Člověka, který s nasazením vlastního života zachrání druhého, všichni chováme ve velké úctě. Je to hrdina.“

„Mějte na paměti své heslo „Bud' připraven.“ Bud'te připraveni na nehody tím, že se předem naučíte, co dělat v různých případech, k nimž nejspíše může dojít.“
(Baden-Powell, 1908 str. 271)

Základy junáctví – český ekvivalent knihy **Skauting pro chlapce** zmiňuje úpolové téma hned úvodu, kdy vyzdvihuje hrdé rytířské zápasy, ať už se jedná o jakoukoli úpolovou disciplínu.

K fyzickému vývoji mládeže se vyjadřuje takto: *„Nemenší nedostatek péče jeví se o tělesný vývoj mládeže a dospívající, takže právem prozíraví lidé projevují svoji nespokojenost s generacemi, jež sice opouštějí školu s určitým množstvím materiálních vědomostí, ale osláblé, nesamostatné, neenergické. Fysickým nedostatkům výchovy mládeže čeliti budeme vedle tělocviku čilým pohybem v přírodě.“* (Svojsík, 1912 str. 50)

Na dalších stranách mezi jiným pohybem doporučuje Svojsík přetahování, odpory, zápas a šerm, viz obrázek č. 6.

Obrázek č. 6 – Zápas (Svojsík, 1912 str. 575)

Skautská brožura **Sebeobrana**

V roce 1947 vznikla příručka, která učí skauty sebeobranu skrze bojové umění jiu-jitsu. V příručce je uveden možný koncept sebeobranu v případě napadení se zbraní či beze zbraně. Cílem této publikace je zlepšit připravenost skautů v sebeobraně a v boji muže proti muži. Tento koncept využívá schopnosti celého těla i mozku a je založen na principech jiu-jitsu. (Mráček, 1947)

Úvodní slova této knihy mají motivační význam. Výcvik jiu-jitsu byl na území České republiky nezvyklým jevem. Bylo na místě představit toto umění a sebeobranu. Tato příručka je originální výtvar, ve skautském prostředí a obecně v roce 1947 nevídaný. Pro potřeby upřesnění je zde zobrazeno úvodní slovo autora.

„Úvodní slova – Bratře! Seznamuji tě tu s japonským Džiu-džiutsu a to sebeobranou. Pročti dobře úvodní kapitoly a věnuj jim hodně pozornosti a trochu času. Tato příručka ukazuje Ti cestu být nepřemožitelným, ale po té cestě musíš kráčet sám. Jdi po ní pomalu a opatrně s očima otevřenými, všímej si, myslí a trpělivě cvič každý chvat zde popsany. Na každém krůčku mnoho záleží. Až dokončíš látku části 1., sáhni po části 2. Ne dřívě – nemělo by to význam. Zvláštní pozornost věnuj pádům, neboť jsou základem v Džiu-džiutsu. Nezapomeň, že soupeř má levou i pravou ruku a bránit se musíš proti oběma. A teď to nejdůležitější: Nemysli, že znáš sebeobranu a ubrániš se, když chvaty v mých příručkách popsané jednou procvičíš. To je jen základ, na který musíš stavět sám trpělivým, pravidelným a poctivým tréninkem. Džiu-džiutsu zdar!“
(Mráček, 1947 str. č.4)

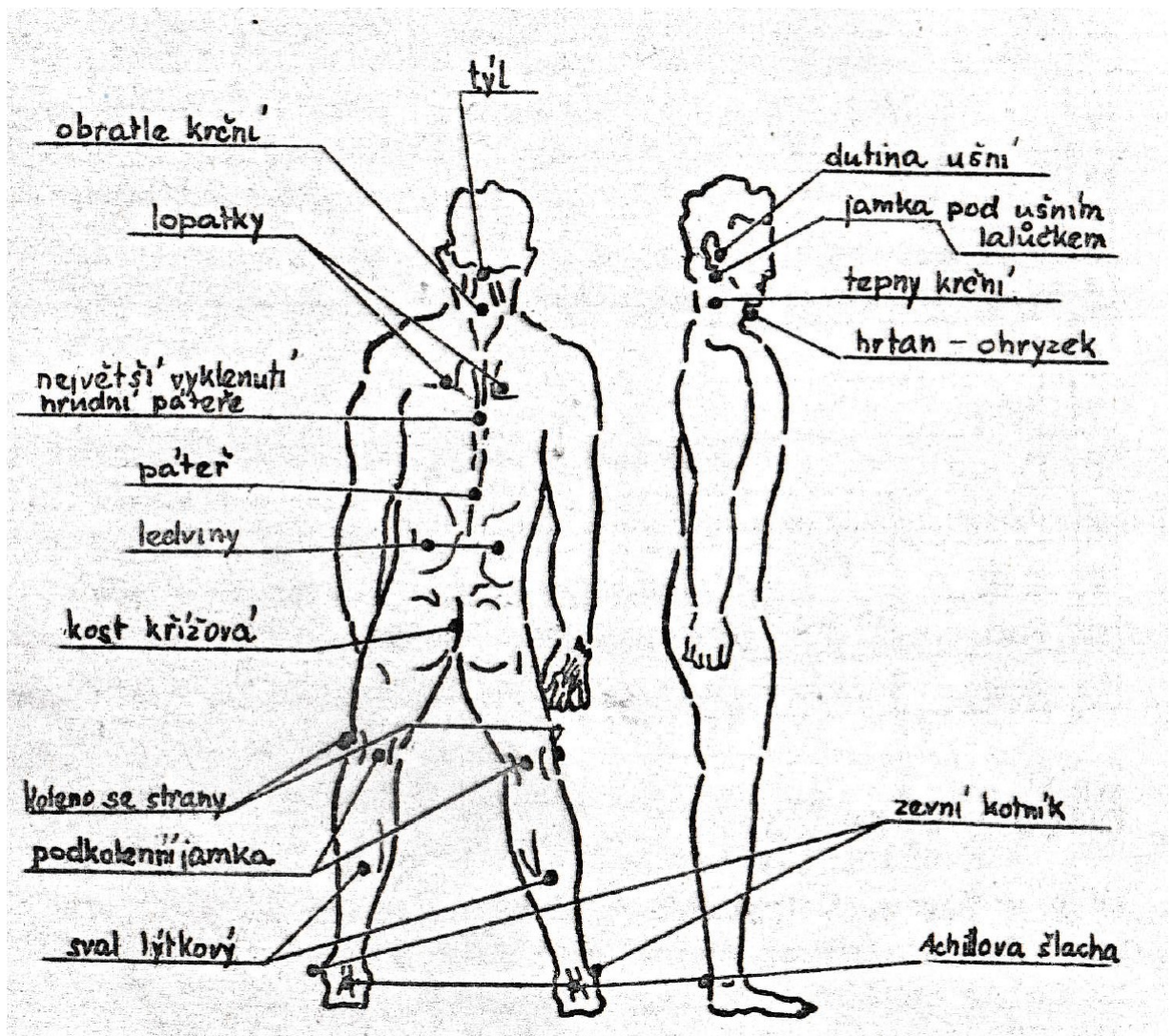
Následuje metodika, kde autor definuje principy výcviku. A tréninkový plán s příloženými obrázky. Na těchto obrázcích je vidět prováděný cvik. Figuríny jsou oblečené ve skautském kroji, viz obrázek č. 7, 8 a 9.

Obrázek č. 7 - Obrana proti úchopu zezadu (*Mráček, 1947 str. č. 27*)

Obrázek č. 8 - Obrana proti rdoušení ve spodním guardu (*Mráček, 1947 str. č. 23*)

Obrázek č. 9 - Schéma bolestivých bodů na těle (Mráček, 1947 str. č. 6)

V dnešní době v žádné skautské klubovně nemůžou chybět spisy od bratra Zeta – **Miroslava Zapletala**. Miroslav byl skautský redaktor, činovník i vůdce oddílu. Napsal velké množství knih se skautskou tematikou. Vytvořil například příručku **Jak vést letní tábor** a příručku **Rádce skautské družiny**. Jedním z jeho nejvýznamnějších děl jsou sbírky her: (URL₁)

- Velká encyklopedie her – Hry v přírodě 1. (Zapletal, 1987b)
- Velká encyklopedie her – Hry v klubovně 2. (Zapletal, 1986)
- Velká encyklopedie her – Hry v na hřišti a v tělocvičně 3. (Zapletal, 1987a)
- Velká encyklopedie her – Hry ve městě a na vsi 4. (Zapletal, 1988)

Tyto sbírky vyšly těsně před sametovou revolucí v roce 1989. Nemohou tedy být přímo zasvěcené skautingu, který byl v té době zakázán, ale svoji službu mu prokázaly jednoznačně. Po revoluci obsah těchto knih naplňovat skautský program.

Jedná se o sbírky her. Jsou to hry všeho druhu, ale přesto mezi nimi vyniká úpolová tematika. Nejedná se však o žádnou úpolovou metodiku. Vyskytují se tady základní úpolové bojovky. Těchto her je příručkách nespočet. Především ve spisu **Hry v přírodě**, kde je velké množství her inspirováno indiánskou tematikou. V dalších spisech se pak jedná často o modifikace do jiného prostředí. Nejznámější hry jsou:

- Bojové přetahy.
 - Poval druhého.
 - Pronikni za soupeřovu čáru.
 - Hu-tu-tu.
 - Dobývání hradu.
 - Muž proti muži (řecko-římský zápas).
 - Boj o kruhy.
- (Zapletal, 1987b)

Hry ve sbírkách nevymýšlel sám. Jedná se o výběr nejlepších her od autorů, které uznával, jako například R. Baden-Powel, A. B. Svojsík a J. Foglara. (URL₁)

2.3.2. Aktuálních úpolová metodika k úpolové průpravě

Nejvíce skautských knih v moderní historii vzniklo bezprostředně po revoluci a obnovení skautingu v roce 1989. Skauting byl zakázán 19 let a bylo potřeba vydat nové příručky, metodiky, motivační beletrii a knihy obsahující ideu. Z těchto knih je jsou zde vybrány zmínky o pohybovém rozvoji, úpolech, agresí a sebeobraně.

Filozofický pohled přináší Václav Břicháček, český psycholog, vysokoškolský učitel bývalý náčelník Junáka v knize. Jeho názory jsou ve skautském prostředí uznávané.

Zdraví a tělesná zdatnost jsou potřebné pro naše štěstí a pomáhají nám v naší životní dráze. U svěřenců se máme snažit o pohybový rozvoj a jejich motivaci ke sportu a pohybu, neboť na výchovu pohybovou je úzce navázán rozvoj charakteru. Odborné výzkumy bohužel naznačují, že je ve společnostech čím dál větší množství tělesně oslabených lidí. Tito lidé mají zdravotní problémy, kterým šlo pohybem předejít. Zdravý pohyb má spoustu podob a je na vedoucích, kterou cestu zvolí. Záleží na možnostech a podmínkách, kde se výchova odehrává. (Břicháček, 1996)

Téma, které se v těchto hlavních spisech často opakuje, je **nebezpečí**, které pochází od nás, od lidí. Toto nebezpečí jsou napadení a fyzická konfrontace s cizí osobou.

V knize **Skauting**, která vznikla v roce 1995 jako návaznost na poselství Setona, Baden-Powella a Svojsíka, v úvodu autoři popisují jejich postoj jako pomyslné přebírání štafety od těchto velikánů.

V knize se našemu tématu věnuje kapitola **Nebezpeční lidé**, která z oblasti úpolů zapadá do kontextu sebeobrany.

Autor zde upozorňuje, že se nemáme bát při stezce odvahy nebo při putování přírodou, ale spíše v parku či noční ulici. Nebezpečí, které nám v dnešní době hrozí, přichází totiž od zlých lidí. Tito lidé mohou být nebezpeční, úchylní a tvoří větší hrozbu než příroda samotná.

Dále je zde uveden seznam zásad, které jsou důležité při setkání s nebezpečnou osobou:

1. Nekontaktovat na opuštěném místě nikoho neznámého a cizího.
2. Nedoprovázet neznámé osoby do bytu, ani kdyby se vás snažily přesvědčit.
3. Nenastupovat do auta k neznámé osobě.
4. Při nechtěném fyzickém kontaktu dělat hluk a upozornit na sebe okolí.

(Kol. Liberec, 1995)

Stejnému tématu se věnovala metodická příručka **Skautský oddíl**, vydaná nakladatelstvím Skauting v roce 1993.

Kapitola sebeobrana je zde uveden otázkou **Dokážeme se ubránit?**

V žádná skautské příručce nenajdete jedinou zmínku o sebeobraně. A přece je to dnes důležitá součást našeho programu – aspoň by měla být! V posledních desetiletích jsme svědky smutného jevu stoupající zločinnosti. Zejména města, kde žije většina obyvatelstva, se stávají nebezpečným prostředím. (Břicháček, 1993b str. 143)

Nejhorší situace je podle Břicháčka ve velkoměstech, kde jsou oblasti a ulice, do kterých se bojí člověk vstoupit i za bílého dne, natož po setmění. Statistika poukazuje, že hrozbě násilí může být vystaven kdokoli bez rozdílu věku a pohlaví. Jeden z cílů, které si skaut vytyčil je výchova k samostatnosti a soběstačnosti. Učíme holky a kluky přežití v přírodě a měli bychom to samé dělat v oblasti bezpečnosti. (Břicháček 1993)

Pokud nás někdo přepadne, uvítáme každou pomoc, ale především bychom se měli sami ubránit – aspoň za jistých okolností. A to dokážeme jen tehdy, když budeme tělesně zdatní, duchapřítomní a znalí různých způsobů sebeobrany. Sebeobrana by měla být nedílnou součástí výchovy, zejména u děvčat. (Břicháček 1993b str. 143)

Autor zde připodobňuje znalost první pomoci a pomoci při nehodách se znalostí sebeobrany. Obě situace vyžadují připravenost a při neúspěchu je ohroženo zdraví a život. Skauti by měli být připraveni na oboje. (Břicháček, 1993)

Dále je v knize rozebrána metodika, jak tuto dovednost trénovat, jaké mají být postupy. Sebeobrana zde ale není zpracována jako návod, podle kterého se vedoucí může řídit. Sepsaná je zde pouze idea a klíčové prvky úpolů. (Břicháček, 1993)

Václav Břicháček v knize **Poselství skautské výchov** věnuje našemu tématu kapitolu „*Dětská agrese aneb tak zvané zlo*“.

Agresivita je v této kapitole chápána jako záměrné napadení druhé osoby cílem ublížit, poškodit, nebo prokázat dominanci. Agresivita může mít podobu fyzickou, ale i slovní. Je provázena emocemi, převážně vztekem. (Václav Břicháček, 1992)

V psychologii existuje názor, že se ve vývoji člověka objevují etapy, kde se jedinci přirozeně chovají **agresivně**. Je to zděděný reflex od našich předků. Toto období je nejčastěji mezi jedenáctým a třináctým rokem života a je výraznější u chlapců. Hlavní projevy jsou častější zápasení s vrstevníky, stavění bunkrů a hledání hranic. Oblíbené jsou bojové hry a výzvy všeho druhu. Při těchto aktivitách je potřeba velké množství kontroly a dbání na pravidla. (Václav Břicháček, 1992)

Raná dětská agrese přežívá do pozdější doby a můžeme s velkou pravděpodobností odhadovat, že agresivní dítě vyrůstá v agresivního člověka. Naproti tomu jsou nálezy, které svědčí o tom, že dětská agresivita může být výchovou tlumena a převáděna do rozumných forem soupeření sportovního, pracovního i tvůrčího.
(Václav Břicháček, 1992 str. 77)

Právě toto je náročným úkolem pro vůdce skautských oddílů. Je umění přetvořit agresivní naladění do tvůrčí činnosti a spolupráce. Měla by být snad naučit svěřence jinou formu řešení konfliktů než fyzický kontakt. Hry a sporty mohou naučit děti vhodné chování k protivníkům, přijmout jeho silné a slabé stránky. Hlavní princip, který z toho plyne pro skautské hry, je fakt, že hry jsou jistou nápodobou reality, kde si mají děti v modelových situacích vyzkoušet a prožít různé situace v kontrolovaném prostředí. Je zapotřebí při hrách spolu pouze nesoupeřit a nebojovat, ale i využít ve hrách motivy spolupráci či pomoci druhým. (Václav Břicháček, 1992)

Po revoluci vzniklo pouze malé množství **konkrétní metodiky a doporučených úpolových her.**

V knize **S vlčaty**, která je jedním z hlavních zdrojů inspirací pro hry a aktivity s nejmladší skautkou generací, se nacházejí pouze dvě zmínky o úpolech, a to v kategorii **rozcvičky**.

První rozcvičení: **za Baghýrou**

Z dětí se vybere jeden lovec, který se následně snaží *chtít* co nejvíce kořisti. Kořist uloví tak, že jej přetáhne hadrovou koulí na provázku. Svěřenci se otužují, snaží se vcítit do kůže druhých při posuzování, jakou silou má koulí máchat. Jedná se o modifikaci hry na mrazíka. (Hájek, 1996)

Druhé rozcvičení: **Pirátská rozvčička**

Pirátská rozvčička je hra, kdy se hráči snaží jeden druhého přetáhnout ručníkem a sám nebýt zasažený. Jedná se o poměrně brutální hru, kde se svěřenci otuží a opět je po nich vyžadování přiměřené využití sil. Hra má strohá pravidla, účastníci se jednoduše mlátí s ručníky ve stanoveném prostředí. Tato strohá pravidla umožňují účastníkům vlastní výběr intenzity a naladění celé hry. (Hájek, 1996)

2.3.3. Výchova vedoucích

Možností, kde se skauti mohou ve svém prostředí vzdělávat, je veliké množství. Tyto možnosti definuje „**Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků**“

Zakotvuje následující kvalifikační stupně:

- Čekatelská zkouška (dále ČZ).
- Vůdcovská zkouška (dále VZ).
- Zkouška pro vedení klubů dospělých (dále ZVKD).
- Činovnícké kvalifikace pro vodáckou činnost.
- Organizační zkouška (dále OZ).
- Hospodářská zkouška (dále HZ).
- Střediskové minimum (dále SM).
- Odborná činovnícká kvalifikace (dále OČK).
- Instruktorská kvalifikace (dále IK).

(URL2)

Nejčastější cestu skautského vzdělání poté ukazuje obrázek č. 10.

Obrázek č. 10 - Tradiční postup skautským vzděláním (URL2)

Dovednosti a informace, které se mají skautští vedoucí na jednotlivých kurzech naučit, jsou uvedené ve **skautském kompenzačním modelu**. Je zde uvedeno, jaké jsou požadavky na skauty v jednotlivých stupních skautského vzdělání.

Znalosti a dovednosti jsou zde uvedeny v sedmi oblastech:

- Skauting.
- Prevence a zvládání krizových situací.
- Práce v týmu a vedení.
- Plánování a organizování.
- Sebereflexe a seberozvoj.
- Rozvoj druhých.
- Komunikace.

Každá z těchto oblastí je potom rozdělena na několik kompetencí (podoblastí), které se skaut snaží obsáhnout. V každém stupni vzdělání musí danou kompetenci obsáhnout přiměřeně k jeho stupni vzdělání. Viz příloha **Skautský kompetenční model – obsah a popis**. (URL2)

Úpolovou průpravu zde lze přiřadit do dvou oblastí:

1. Prevence a zvládání krizových situací

Konkrétně do kompetencí:

- Zajištění bezpečnosti.
- Řešení krizových situací.

2. Sebereflexe a seberozvoj

Konkrétně do kompetencí:

- Rozvoj a osobní cíle.

Největší skautkou organizací u nás je „**Junák – český skaut, z. s.**“ Jedná se o oficiální organizaci, která se dle české legislativy musí řídit **Bezpečnostními pravidly činností s dětmi a mládež**. Musí respektovat všechny zákony, vyhlášky a paragrafy směřující na práci s mladistvými svěřenci. Při prozkoumání těchto předpisů došlo ke zjištění, že zodpovědná osoba (skautský vedoucí) odpovídá na kolektiv jemu svěřený. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

V publikaci *Bezpečnostní pravidla činností as dětmi a mládeží* je uveden právní pohled na situaci napadení člena oddílu“ Tento článek se směřován na zodpovědné osoby, neboli skautské vedoucí.

*Napadení člena či celého kolektivu osobou či osobami (může jít o opilce, toxikomana, výtržníky, duševně nemocné osoby, sexuálního devianta, člena či přívržence extrémistické nebo teroristické skupiny apod.). Pokud je z povahy průběhu napadení zřejmé, že není možnost vyjednání či bezpečného úniku, musí se přítomný zodpovědný pracovník rozhodnout pro takovou formu **pasivní či aktivní obrany**, aby v největší možné míře ochránil zdraví a životy svých svěřenců. Je zřejmé, že při případném posuzování způsobené školy (418, odst.2 Občanského zákoníku) a míry „nutné sebeobrany“ (13 trestního zákona) bude soud přihlížet k tomu, že šlo o obranu svěřených nezletilých dětí, kdy může být přiměřené použití obrany významněji silnější, než byl útok. Napadení člena kolektivu může být i sexuální zneužití či znásilnění. (Kutý, 2004 str. 118)*

Skautský vedoucí musí být dle oblasti rozvoje **prevence a zvládnutí krizových situací** a dalších kompetencí jako například **Zajištění bezpečnosti a řešení krizových situací** připravený na tyto mimořádné události. Nikde však nelze dohledat, zda na úrovni psychické, či fyzické připravenosti. Při mimořádných událostech, například v oblasti zdraví se předpokládá praktické zvládnutí první pomoci. V oblasti ochrany před cizí osobou není nikde uvedeno, zdali je vedoucí povinen alespoň základní praktické připravenosti a proškolenosti v oblasti sebeobrany.

3. Cíl práce, vědecká otázka, úkoly a metody

3.1. Stanovení cílů, úkolů a vědecké otázky

Vědecká otázka:

Jaká je role a pojetí úpolů ve skautingu dnešní doby?

Cíle:

Hlavním cílem je zjistit, jak nahlíží skautští vedoucí na úpoly ve skautingu, a jakým způsobem je úpolová příprava používána ve skautském programu v dnešní době.

Úkoly:

- Prozkoumat historické skautské knihy, na niž je skauting vystavěný.
- Analyzovat životní postoje zakladatelů skautingu k úpolům.
- Charakterizovat skautskou výchovu a skautskou výchovnou metodu.
- Charakterizovat úpoly a úpolovou přípravu
- Analyzovat úpolovou výchovu ve skautském prostředí.
- Analyzovat aktuální metodiku a úpolové doporučení ve skautské výchově.
- Vytvořit dotazník pro skautské vedoucí.
- Analyzovat dotazník pro skautské vedoucí.
- Porovnat postoj dnešních skautských vedoucích s myšlenkou zakladatelů.
- Porovnání názorů skautských vedoucích a učitelů tělesné výchovy.

3.2. Metody

Dotazník pro skautské vedoucí

Dotazník je zde použit jako hlavní prostředek pro shromáždění informací od skautských vedoucích. Vedoucí odpovídali na uzavřené otázky. Prostřednictvím série těchto otázek byly shromažďovány informace o jejich názoru na úpoly, o použití úpolů při výchově jejich svěřenců a o jejich znalosti úpolové průpravy. Byla sesbírána data od 186 skautských vedoucích. Dotazník byl vytvořen konkrétně pro tuto práci a jeho hlavní inspirací byl dotazník, který použil Jakub Sochor při obdobném výzkumu zaměřenému na učitelé tělesné výchovy. (Sochor, 2020)

Statistická analýza

Analýza výsledků dotazníku je založena na souhrnné vizualizaci odpovědí pomocí tabulek a grafů. V případech, kdy respondenti vyjadřovali svůj názor pomocí škály, lze odpověď shrnout pomocí průměru, jehož odhad byl doplněn i o odhad chyby.

Detaily k těmto metodám jsou dostupné v knihách Pravděpodobnost a statistika pro začátečníky a mírně pokročilé (Plocki a Tlustý, 2010) či Základy matematické statistiky (Anděl, 2011)

Vzájemný vztah dvou odpovědí ilustrují kontingenční tabulky, tedy tabulky četností všech možných kombinací odpovědí v rámci dvou otázek.

4. Praktická část

4.1. Sběr dat

Metodou pro sběr dat byl online dotazník. Pomocí této metody byly získány informace od **186 respondentů**.

Dotazník byl šířený na platformě Facebook, a to ve skupině **Roveři&Rangers CZ** a **SkautFórum**. Respondenti odpovídali v období 25. 2. 2022 – 25. 3. 2022. Respondenti se k dotazníku dostali pouze skrze přímý odkaz.

Data byla shromážděna a vyhodnocena v online prostředí, my.surveo.com. Nejčastější doba trvání vyplnění všech otázek byla 5-10 min, na druhém místě doba 10-30 min. Do těchto dvou skupin zapadá 168 respondentů.

Nejčastější důvody nevyplnění:

- Tázaný skaut není výchovný vedoucí žádných svěřenců.
- Strach z neznalosti úpolů.
- Zjištění, že je dotazník od 18 let.

K samotným otázkám dotazníku byly připojeny dva texty. **Úvodní zpráva – informovaný souhlas** (viz příloha č. 2), jakožto žádost o vyplnění, která obsahovala představení projektu i základní informace o etickém provedení práce a **zpráva definující pojem úpoly** (viz příloha č. 3), aby se předešlo jinému vnímání klíčového pojmu.

Nedostatky a limity sběru dat:

Tento sběr dat narazil na několik nedostatků a limitů. Výzkumný soubor v této práci je nahodilý, a proto je třeba definovat, kdo své názory tomuto výzkumu propůjčil. Počet respondentů by mohl být větší v případě, že by dotazník mohl být poslán skrze email do všech oddílů v republice. Moderní pojetí GDPR, ale nedovoluje využití oddílových adres a adres vůdců oddílů pro tyto účely. Další nedostatek je použití online prostředí jako jediného, kde byla data sbírána. Skupina respondentů je tedy omezena na lidi, kteří využívají aplikaci Facebook. Dalším nedostatek je absence otázek, které by zjišťovaly, zdali respondenti četli základní knihy skautingu, jako například **Skauting for boys** a **Základy junáctví**.

4.2. Okruhy dotazníku

4.2.1. Informace o probandovi

První okruh zjišťuje základní informace o dotazovaných. V dotazníku není vybrán reprezentativní vzorek, který by zohledňoval rovnoměrné zastoupení všech skupin skautů. Z tohoto i jiných důvodů je důležité zjistit, kde na dotazník odpovídal. Bylo důležité zjistit nejen osobní informace, jako věk a pohlaví, ale i dosažené skautské vzdělání a osobní zkušenost s úpoly.

Otázky: (1, 2, 3, 4, 5, 6, viz příloha č. 6)

1. Jaký je váš věk?
2. Jakého jste pohlaví?
3. Jaká je velikost obce vaší skautské působnosti?
4. Jaká je vaše aktuální skautská role?
5. Od jakého období jste zažil skautskou výchovu?
6. Jaké skautské vzdělání jste absolvoval?

4.2.2. Informace o prostředí

Druhý okruh také pomáhá poznat respondenta a zjistit o jakém prostředí a výchovné kategorii uvažuje. Jinak bude přistupovat k otázkám člověk, který se stará o předškoláky než člověk, který připravuje program pro adolescenty. Stejně velký rozdíl můžeme najít v pohledu vedoucího chlapců či děvčat. Dalším klíčovým faktorem, který byl potřeba rozlišit je počet svěřenců, se kterými vedoucí pracuje.

Otázky: (7, 8, 9, 10, viz příloha č. 6)

1. Kolik členů dochází průměrně na vaší skautskou schůzku?
2. Kolik účastníků je průměrně na vašem táboře?
3. Pro jaké pohlaví převážně připravujete program?
4. Jaké věkové skupině se převážně věnujete?

4.2.3. Probandův názor a postoj k úpolům

Jeden z hlavních okruhů otázek této práce. Otázky byly zaměřeny na názor vedoucích, jak úpolové průprava ovlivňuje výchovu svěřenců. Také bylo zjištěno, jaké má pro vedoucí úpolová průprava místo ve skautské výchově. Pro toto zjištění byla kromě uzavřených otázek použita metoda posuzování na škále a výběr platných tvrzení.

Otázky: (18, 19, 20, 22, 23, viz příloha č. 6)

1. Jsou pro vás úpolové aktivity nedílnou součástí skautské výchovy ve vašem oddíle?
2. Je podle vás provádění úpolů v rámci skautské výchovy doporučováno v metodických příručkách, ústředím a v historických pramenech?
3. Jak vnímáte fyzickou konfrontaci s jinou osobou v rámci skautské myšlenky pro naplnění skautských videí (výběr z tvrzení)?
4. Výuka úpolů by měla být častější a intenzivnější pro kluky nebo holky?
5. Seřad'te věková období, podle toho, kdy byste primárně zařadil využití úpolových aktivit. (benjamínci – vlčata a světlušky – skauti a skautky – roveři a rangers)

Škálové otázky: (12, 13, 14, 15, 16, 17, viz příloha č. 6)

6. Ovlivnění psychické odolnosti.
7. Ovlivnění sebeuvědomění.
8. Ovlivnění vyrovnanosti (emocionální stability).
9. Ovlivnění empatie (porozumění emocím a motivům druhých).
10. Ovlivnění impulsivity a agresivity.
11. Ovlivnění Frustrační toleranci (zvládání proher a vlastních nedostatků).

4.2.4. Provádění a praxe úpolů

Hlavní okruh otázek tohoto výzkumu. Cílem této části dotazníku bylo zjistit aktuální stav úpolové průpravy v oddílech. Hlavním zjištěním je jak často a jakým způsobem jsou úpoly prováděny. Respondenti porovnávali i aktuální zapojení úpolů s průpravou v období, kdy oni sami mládežnickou výchovou procházeli. Pro upřesnění dotazování byla použita i dotazníková matice.

Otázky: (11, 24, 25, 26, 27, 28, 29, viz příloha č. 6)

1. Jaké máte pro výuku úpolů pomůcky?
2. Zařazujete úpolová cvičení do programu skautské schůzky?
3. Jaké úpolové činnosti zpravidla zařazujete na skautské schůzce?
4. Jaké úpolové činnosti zpravidla zařazujete do programu tábora?
5. Jaké překážky Vás provázejí ve výuce úpolů a sebeobrany?
6. Jak si myslíte, že by vaši členové reagovali na častější zařazení úpolových aktivit do programů skautské schůzky?
7. Vyberte tvrzení, které nejvíce odpovídá vašemu aktuálnímu zapojení úpolů ve skautském programu (posouzení o častosti zapojení)

Matice otázek (30, viz příloha č. 6)

8. Vyberte v každém řádku tvrzení, které nejvíce odpovídá vaší zkušenosti v daném věkovém období. (posouzení zapojení úpolu při vlastní skautské výchově).

4.2.5. Vzdělání a zkušenost

Poslední okruh zkoumal vzdělanost a informovanost vedoucích v didaktice úpolových aktivit. Bylo zjištěno, zdali se vedoucí setkali s didaktikou na skautském vzdělávacím kurzu, osobním životě ne zdali žádnou zkušenost nemají.

Otázky: (31, 32, 33, 34, viz příloha č. 6)

1. Setkali jste se na skautském vzdělávacím kurzu s výukou sebeobrany?
2. Setkali jste se na skautském vzdělávacím kurzu s výukou úpolových aktivit?
3. Máte osobní zkušenosti s úpoly a sebeobranou mimo Vaše skautské vzdělání nebo skautskou praxi?
4. Měli byste zájem se dále vzdělávat v tvorbě a provádění úpolových dovedností?

4.3. Charakteristika výzkumného souboru

4.3.1. Inkluzivní kritéria

- Respondent musí být starší 18 let.
- Musí souhlasit s informovaným souhlasem (viz příloha č. 2).
- Tázaný musí být vedoucí dětské skautské skupiny, nebo musí mít z minulosti zkušenost s přípravou programu pro dětskou skupinu (do 18 let).
- Tázaný si musí přečíst krátké poučení o tom, co jsou úpoly (viz příloha č. 3).
- Tázaný musí být skaut.

4.3.2. Upřesnění výzkumného souboru

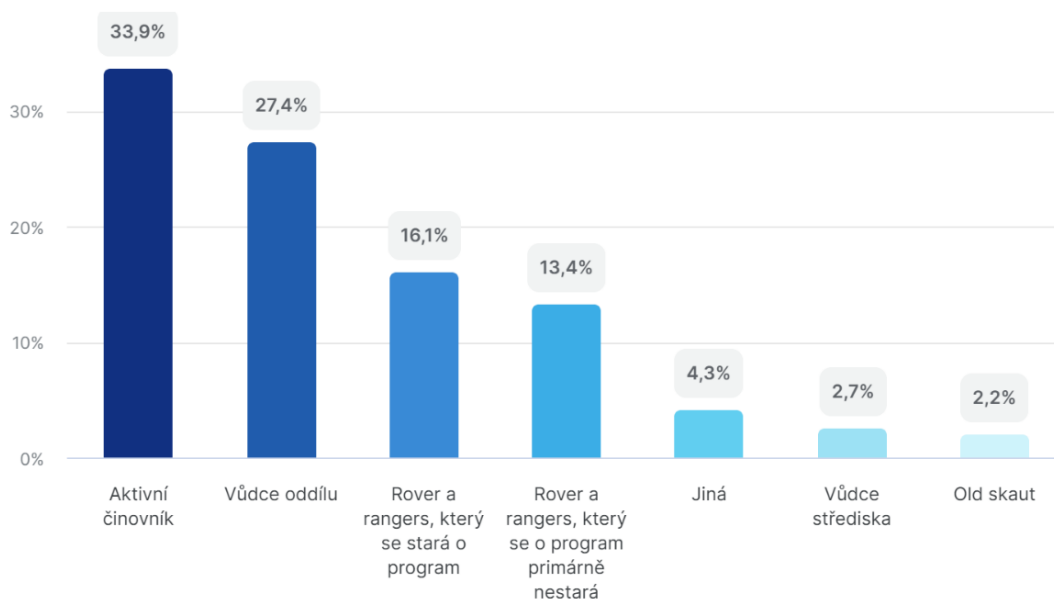
Prvním rozdělením respondentů je rozdělení podle **věkové kategorie**. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Převažuje zde skupina 18-30 let v zastoupení 81,2 %. Na druhém místě skupina 31-45 let v poměru 15,6 %. Zbývajících 3,2 % je rovnoměrně rozděleno ve skulinách starších skautů.

Druhým faktorem je **rozdělení z hlediska pohlaví**. Ženy odpověděly v počtu 118, neboli 63,4 %, a muži v počtu 67, neboli 36 %. Pouze jeden respondent je zástupcem jiného pohlaví.

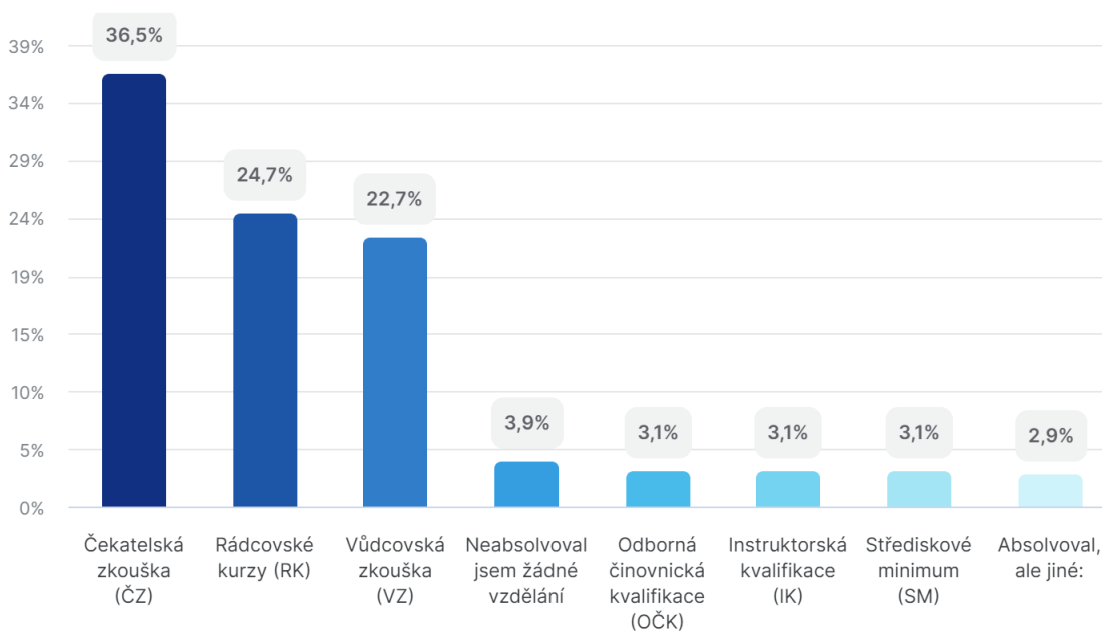
Většina - 82,2 % respondentů bydlí ve velkých městech nad 3 000 obyvatel a pouze 17,8 % respondentů jsou zástupci vesnic s velikostí pod 3 000 lidí.

Faktorem, který může ovlivnit postoj k úpolům a skautské výchově je i **věk nástupu do skautské výchovy**. V této otázce bylo zjištěno, že 97,3 % respondentů zažilo skautkou východu od dětství. A pouze 2,7 % respondentů se přidalo až v dospělém věku. Nejčastější věk vstupu do organizace byl věk vlčat a světlušek neboli věku prvního stupně základní školy, a to v zastoupení 68,3 %.

Ve skautském prostředí jsou různé **funkce, postavení a formy vzdělání**, které mohou ovlivňovat přístup ke skautské výchově. U našich respondentů bylo zjištěno rozložení funkcí viz graf č. 1 a rozložení skautského vzdělání, viz graf č. 2.

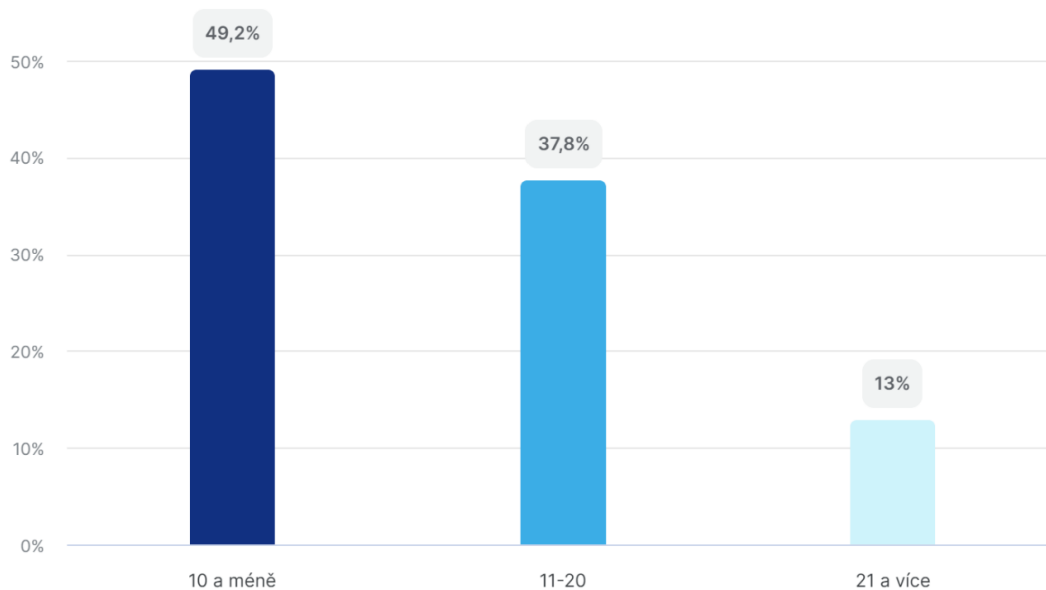

Graf č. 1 – Skautské funkce a postavení

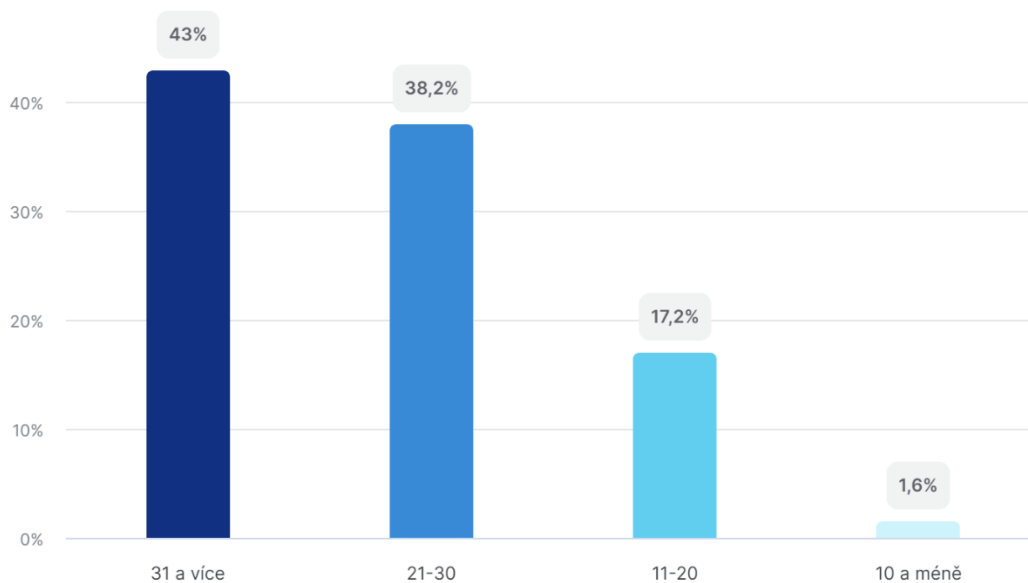

Graf č. 2 – Absolvované skautské vzdělání

Respondenti budou v následujících otázkách odpovídat o jejich skautskou praxi. Musíme nejdříve zjistit, z jakého prostředí vycházejí. Při pohybové výchově je jedním z klíčových faktorů, které ji ovlivňují, **počet svěřenců**, o které se starají. Počty svěřenců na schůzce jsou znázorněny na grafu č. 3 a počty účastníků táborů na grafu č. 4.

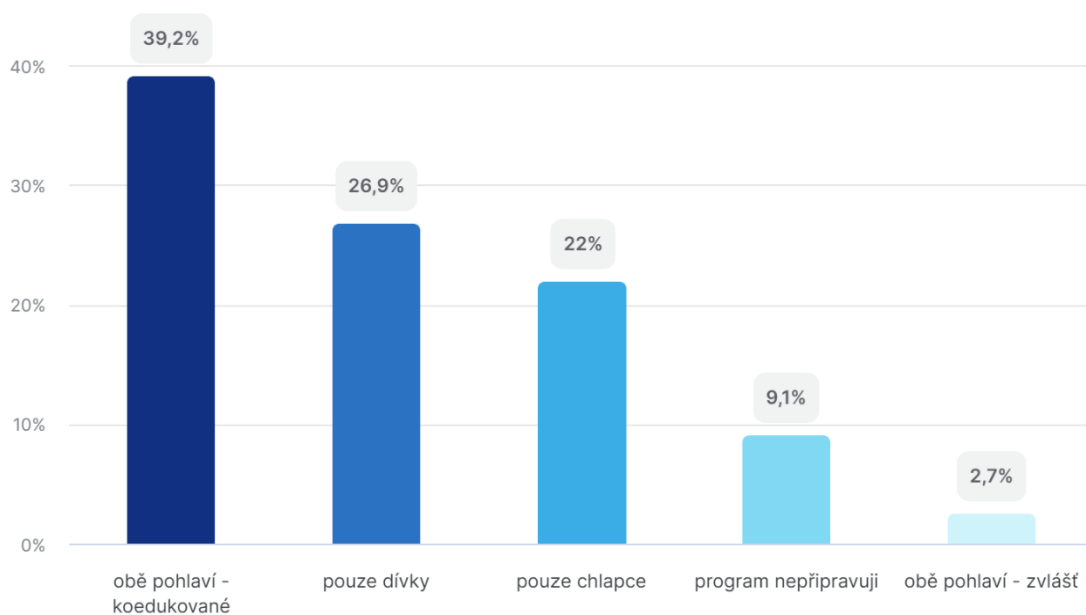
Graf č. 3 – Počet svěřenců na schůzkách

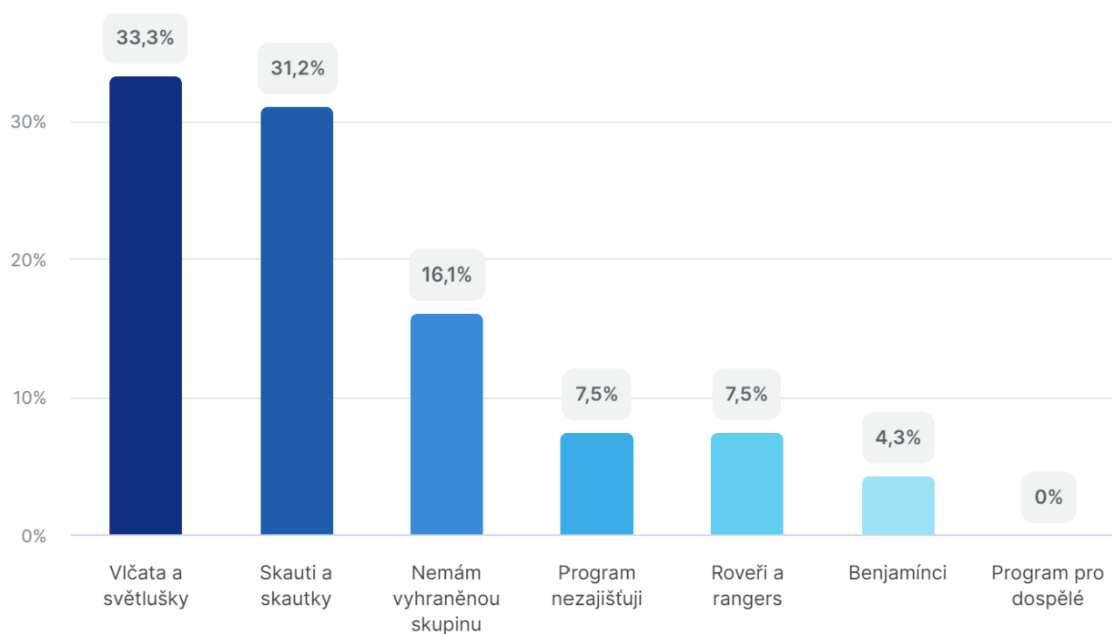
Graf č. 4 – Počet účastníků táborů

Poslední upřesňující otázky zjišťují **pohlaví a věk svěřenců**. Na grafu č. 5 můžeme vidět, že rozložení pohlaví svěřenců se liší pouze o 4,9 % v prospěch dívčí skupiny oproti skupině kluků. Nejzastoupenější skupina je koedukovaná s poměrem 39,2 %.

Věkové skupiny ukazuje graf č. 6. Po propočítání dat byla zjištěna skutečnost, že 83,3 % respondentů, které mají vyhraněnou skupinu zájmu, se věnuje věkové kategorii odpovídající věku dětí základní školy neboli 7-15 let.

Graf č. 5 – Rozložení svěřenců skrze pohlaví

Graf č. 6 – Věkové rozložení svěřenců

4.4. Výsledky dotazníku

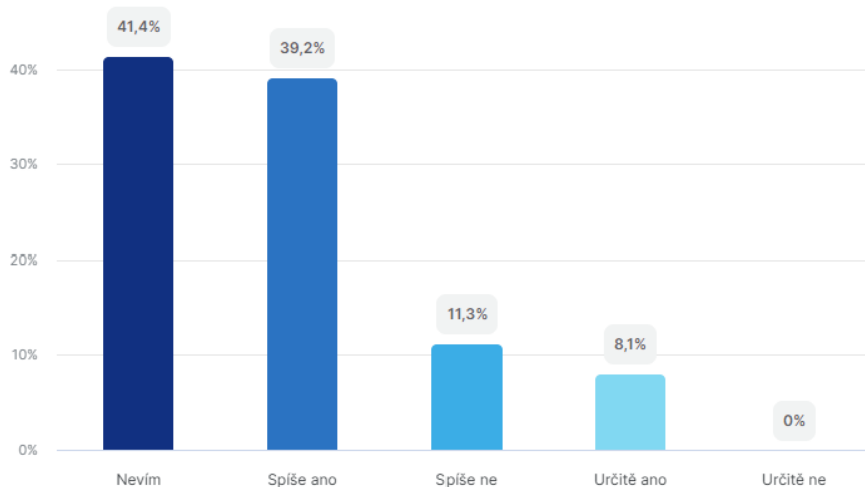
4.4.1. Postoj vedoucích k úpolové přípravě

Většina skautských vedoucích (63,3 %) si myslí, že jsou úpoly součástí skautingu. Pouze 23,7 % si myslí, že ne. Po rozdělení dat na respondenty muž/žena můžeme vidět, že muži zastávají kladnější názor na důležitost úpolové přípravy ve skautingu, viz data z tabulky č. 1.

	muž	žena	nechci odpovědět	jiná...
Určitě ano	25	19	0	1
Spíše ano	31	53	0	0
Nevím	2	11	0	0
Spíše ne	9	31	0	0
Určitě ne	0	4	0	0
Celkem	67	118	0	1

Tabulka č. 1 – Úpoly jako součást skautingu - porovnání názoru muž/žena.

Dle následujícího grafu č. 7. je zjištěno, že 41,4 % respondentů neví, zdali odborné zdroje doporučují či naopak nedoporučují úpolové aktivity ve skautingu. 47,3 % si myslí, že určitě, nebo spíše doporučují jejich provádění. Žádný respondent se nesetkal v odborných zdrojích s přímým nedoporučením úpolové přípravy.

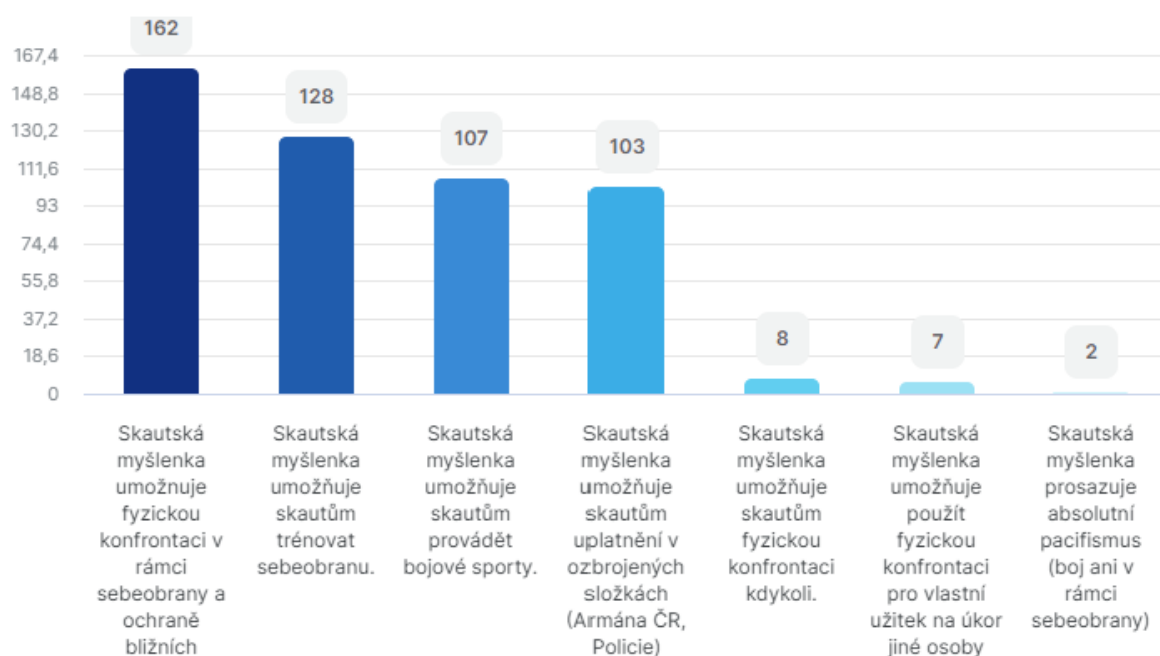

Graf č. 7 – Doporučení úpolové přípravy v odborných zdrojích

Respondenti se také měli vyjádřit, které tvrzení je v rozporu, či které tvrzení není v rozporu se skautkou myšlenkou, viz graf č. 8. Skautkou myšlenkou se myslí slib a zákon skautů.

- 87 % schvaluje fyzickou konfrontaci na sebeobranu a ochranu bližních.
- 69 % schvaluje trénování sebeobrany.
- 57 % schvaluje provádět bojové sporty.
- 55 % schvaluje uplatnění ozbrojených složkách (Armáda ČR, Policie ČR).
- 4 % schvalují použití fyzické konfrontace kdykoli.
- 4 % schvalují použití fyzické konfrontace pro vlastní užitek na úkor druhých.
- 1 % pouze procento prosazuje absolutní pacifizmus (boj ani v sebeobraně).

Skautská komunita je zde rozdělena v oblasti bojových sporů a ozbrojených složek.

Graf č. 8– Postoj, zdali jsou dané tvrzení v souladu či rozporu se skautskou ideou.

Respondenti seřadili období, kde preferují použitý úpolů ve výchově dle věku svěřenců. Zde je uvedeno pořadí od nejvíce vhodného období po nejméně vhodné:

- Skauti a skautky.
- Roveři a rangers.
- Vlčata a světlušky.
- Benjamínci.

Dále bylo dotazováno, zdali je podle respondentů úpolová průprava vhodná pro obě pohlaví, či jestli vidí rozdíl mezi výchovou dívek a kluků. Většina – 74,2 % si myslí, že úpolová průprava má být stejná pro obě pohlaví. Možnost převážně pro kluky zvolily 24,2 % respondentů. Po rozdělení dat na respondenty muž/žena můžeme vidět, že ženy mají oproti mužům častější názor, že je úpolové průprava důležitá i pro ně. Viz data z tabulky č. 2.

	muž	žena	nechci odpovédět	jiná...
Stejná pro obě pohlaví	41	96	0	1
Pouze pro kluky	0	0	0	0
Převážně pro kluky	25	20	0	0
Pouze pro holky	0	0	0	0
Převážně pro holky	0	2	0	0
Ani jedno pohlaví by se úpolům nemělo věnovat	1	0	0	0
Celkem	67	118	0	1

Tabulka č. 2 – Rozdělení důležitosti úpolové průpravy pro různá pohlaví – rozdělení muž/žena

4.4.2. Ovlivnění charakterových vlastí

V dotazníku byla skupina škálových otázek, která měla za úkol zjistit, co se myslí vedoucí o rozvoji určitých měkkých dovedností/schopností při úpolové přípravě. Škála, na které měli respondenti rozhodovat byla od „-2 – do +2“, kde záporné hodnoty znamenaly negativní ovlivnění dané schopnosti a kladné hodnoty ovlivnění pozitivním směrem.

Tázané schopnosti s výsledným koeficientem:

- Empatii (porozumění emocím a motivům druhých). 0,17
- Vyrovnanost (emocionální stabilita). 0,41
- Impulsivitu a Agresivitu. 0,43
- Frustrační toleranci (zvládání proher a vlastních nedostatků). 0,58
- Psychická odolnost. 1,05
- Sebeuvědomování (poznání vlastní síly a těla). 1,39

Výsledky u všech uvedených schopností mají koeficient větší než 0. Z toho vychází, že respondenti vidí u všech schopností kladný transfer z úpolové přípravy.

Nejmenší kladné skóre 0,17 získala **empatie**. viz tabulka č. 3.

	-2	-1	0	1	2	
Oslabuje	8	43	56	67	12	Podporuje

Tabulka č. 3 – Transfer úpolové přípravy k schopnosti – Empatie

Prostřední skupinu, která byla hodnocena okolo skóre 0,5 obsadili schopnosti: **vyrovnanost 0,41 - impulsivita a agresivita 0,43 - frustrační tolerance 0,58**, viz tabulky č. 4, 5 a 6 v uvedeném pořadí.

	-2	-1	0	1	2	
Oslabuje	1	30	66	69	20	Podporuje

Tabulka č. 4 – Transfer úpolové přípravy k schopnosti – Vyrovnanost

	-2	-1	0	1	2	
Zhoršují kontrolu	9	40	34	68	35	Zlepšují kontrolu

Tabulka č. 5 – Transfer úpolové přípravy k schopnosti – Impulsivita a agresivita

	-2	-1	0	1	2	
Oslabuje	3	31	31	98	23	Podporuje

Tabulka č. 6 – Transfer úpolové přípravy k schopnosti – Frustrační tolerance

První schopnost, kde průměrné hodnocení vychází na 1,05 je **psychická odolnost**. Zde bylo jednoznačně nejčastějším hodnocením volba „+1“ s malou odchylkou do obou stran, viz tabulka č. 7

	-2	-1	0	1	2	
Oslabuje		3	19	129	35	Posiluje

Tabulka č.7 – Transfer úpolové přípravy k schopnosti – Psychická odolnost

Nejkladněji hodnocená schopnost, kterou úpoly podporují je „**sebeuvědomování** (poznání vlastní síly a těla)“. Tato kategorie byla má hodnocení 1,39. Pouze čtyři respondenti hodnotí toto ovlivnění jako negativní. Oproti tomu 174 respondentů hodnotí pozitivně, viz tabulka č. 8.

	-2	-1	0	1	2	
Oslabuje		4	8	85	89	Podporuje

Tabulka č. 8 – Transfer úpolové přípravy k schopnosti – Sebeuvědomování

4.4.3. Porovnání úpolové průpravy s minulostí

První otázka, která zkoumá, jak zažili respondenti úpolovou přípravu ve své vlastní výchově. V potaz jsou bráni pouze jedinci, kteří v daném věkovém období zažili skautkou výchovu. Data prochází z tabulky č. 9

Ve věku benjamínků:

- Úpolové aktivity neprovádělo 39 % respondentů.
- Úpolové aktivity občas provádělo 52 % respondentů.
- Úpolové aktivity provádělo často 9 % respondentů.

Ve věku vlčat a světlušek:

- Úpolové aktivity neprovádělo 8 % respondentů.
- Úpolové aktivity občas provádělo 61 % respondentů.
- Úpolové aktivity provádělo často 31 % respondentů.

Ve věku skautů a skautek:

- Úpolové aktivity neprovádělo 8 % respondentů.
- Úpolové aktivity občas provádělo 61 % respondentů.
- Úpolové aktivity provádělo často 31 % respondentů.

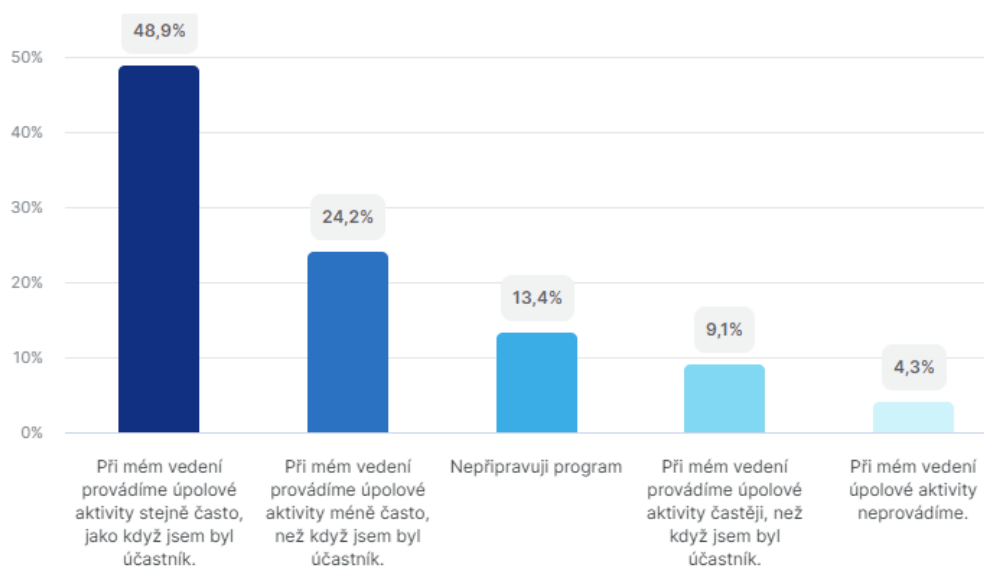
Ve věkú roverů a ranger:

- Úpolové aktivity neprovádělo 17 % respondentů.
- Úpolové aktivity občas provádělo 60 % respondentů.
- Úpolové aktivity provádělo často 23 % respondentů.

	NECHODIL JSEM NA SKAUTA	KONTAKTNÍ A ÚPOLOVÉ AKTIVITY JSME NEPROVÁDĚLI	KONTAKTNÍ A ÚPOLOVÉ AKTIVITY JSME PROVÁDĚLI POUZE OBČAS	KONTAKTNÍ A ÚPOLOVÉ AKTIVITY JSME PROVÁDĚLI ČASTO
Ve věku benjamínků	162	9	12	2
Ve věku vlčat a světlušek	37	10	86	44
Ve věku skautů a skautek	8	13	105	54
Ve věku roverů a rangers	13	28	98	38

Tabulka č.9– Zkušenost s úpolý ve vlastní výchově

Respondenti byli vyzváni, aby posoudili, zdali zažili více úpolové průpravy oni, nebo zdali zažívají více úpolové aktivity jejich svěřenci. Necelá polovina – 48,9 % respondentů zvolila možnost stejně časté zapojení úpolů. Úpadek použití úpolů zaznamenalo 28,2 % tázaných. Pouze 9,1 % vedoucích nyní provádí úpoly častěji. Trend zapojení je tedy klesající. Viz graf č. 9.

Graf č. 9 – Aktuální srovnání úpolové průpravy s minulostí

4.4.4. Aktuální stav zapojení úpolové průpravy

Respondent vypověděli o častosti zapojení úpolů do programu skautské schůzky:

- 53,2 % alespoň jednou měsíčně.
- 27,4 % alespoň jednou za půl roku.
- 7,5 % každý týden.
- 7 % alespoň jednou za rok.
- 4,8 % nikdy nezařazují.

Porovnání dat četnosti zařazení úpolů na schůzce s počtem svěřenců na schůzce můžeme vidět v kontingenční tabulce č. 10.

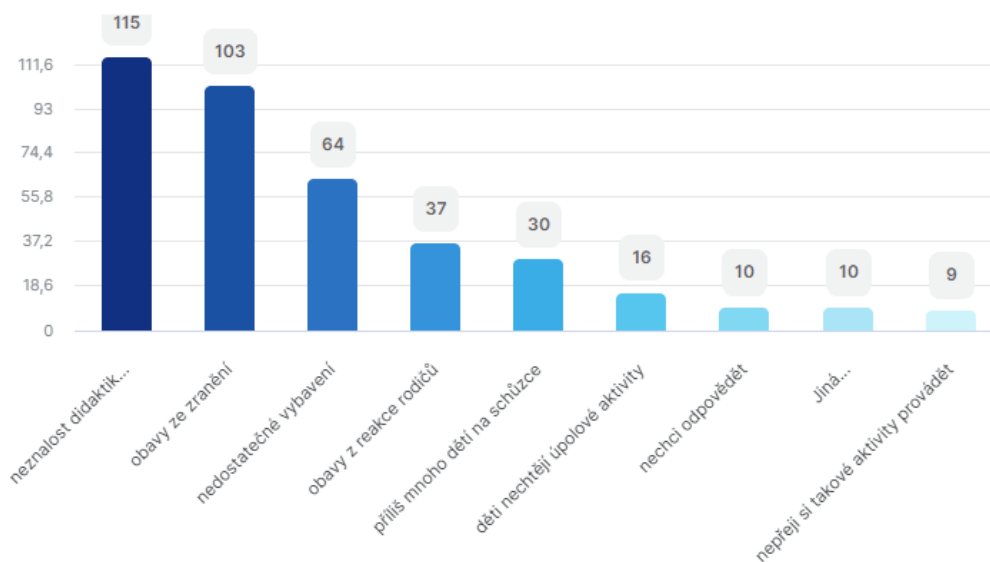
	10 a méně	11-20	21 a více	Celkem
alespoň 1x týdně	4	8	2	14
alespoň 1x měsíčně	46	41	12	99
alespoň 1x za půl roku	25	18	8	51
alespoň 1x za rok	10	2	1	13
vůbec neprovádíme	6	1	1	8
Celkem	91	70	24	185

Tabulka č. 10 – Četnost zařazení úpolů oproti počtu svěřenců na skautské schůzce.

Při úpolových hodinách využívají pomůcky:

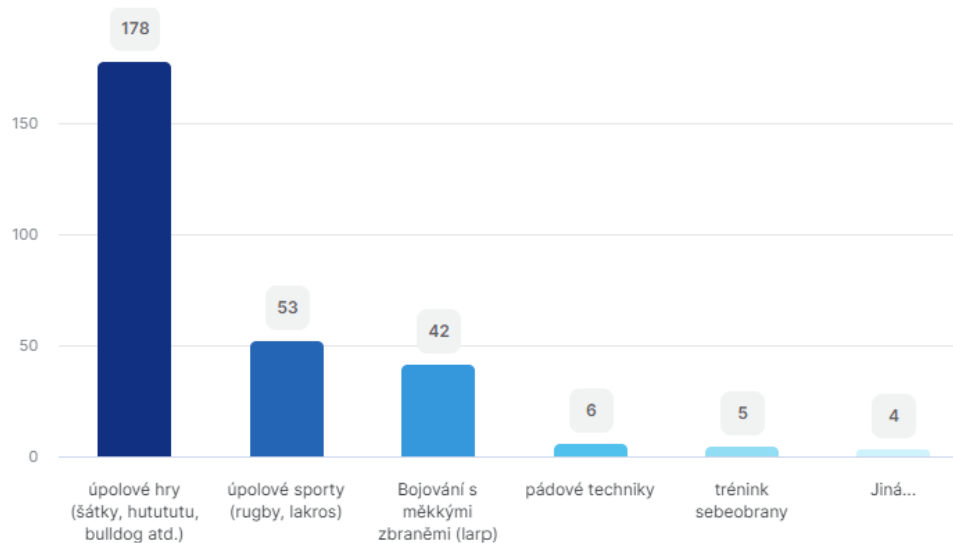
- 88 % šátky.
- 77 % provazy.
- 40 % umělé meče.
- 6,4 % nemají žádná pomůcky.
- 5,9 % žíněnky.
- 4,8 % ochranné pomůcky.
- 2,7 % jiné než uvedené.

Důležitým aspektem provádění úpolové průpravy jsou překážky, které cítí vedoucí při jejím provádění. Největší překážkou pro 61,8 % respondentů je neznalost didaktiky. Druhý největší problém je v obavě ze zranění, kterou má 55,3 % respondentů. Další překážky jsou uvedeny v grafu č. 10.

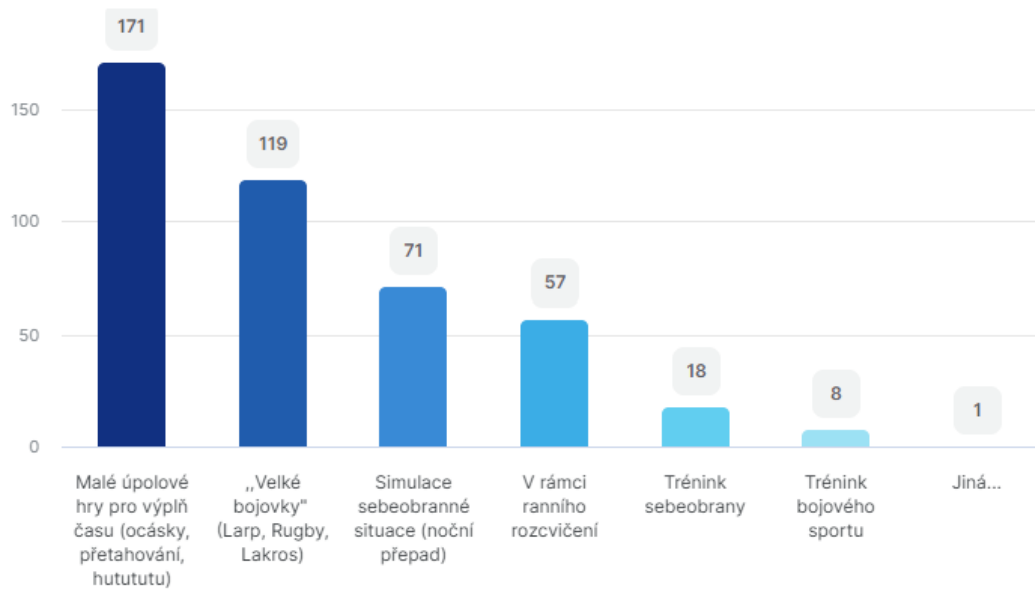

Graf č. 10 – Překážky ve výuce úpolů

Jaké úpolové aktivity vedoucí zařazují, ukazují grafy č. 11 a č. 12. U schůzek i u táborů jsou na prvním místě takzvané krátké úpolové hry, jako například bulldog, hutututu, šátky a přetahování. Na místě druhé potom hry dlouhé a úpolové sporty. Návčik boje a sebeobrana je až na zadních příčkách. Na obrázku vidíme odpovědi od 186 respondentů.

Graf č. 11 – Činnosti na schůzce

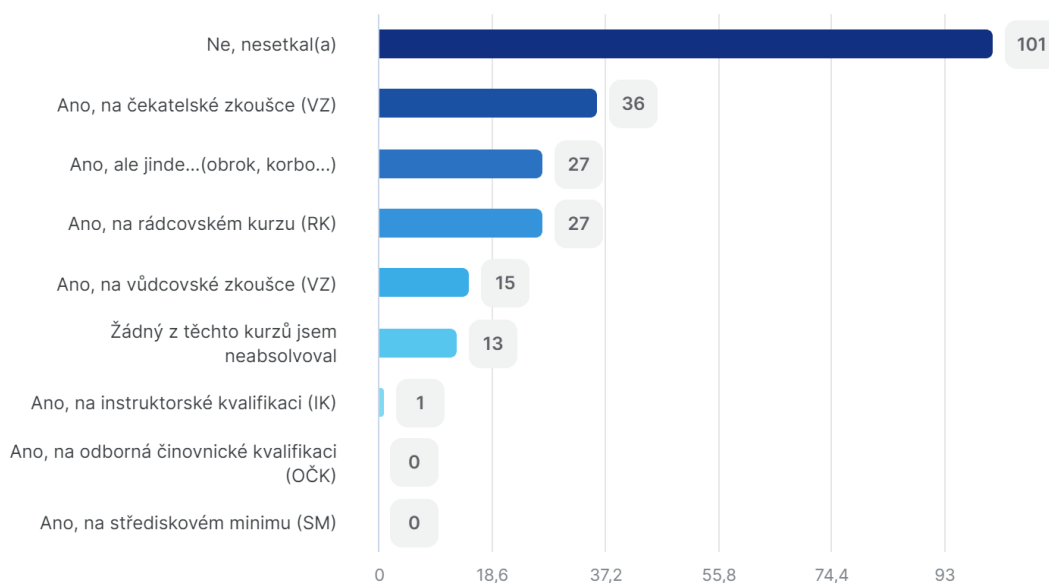

Graf č. 12 – Činnosti na tábore

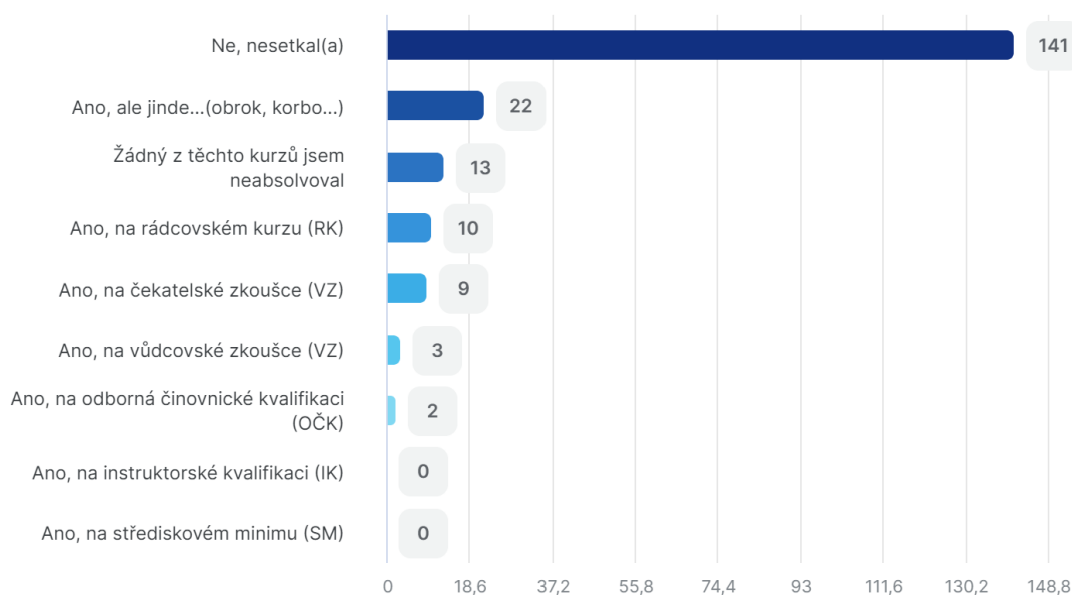
Na otázku Jak by podle vás reagovali vaši svěřenci na častější zapojení úpolů do programu schůzky? odpovědělo 53,8 % respondentů pozitivně, 40,3% „nevím“, a 5,9 % respondentů si myslí, že negativně.

4.4.5. Vzdělání v oblasti úpolů

Následující kapitola zjišťuje, zdali skautské vzdělání zajišťuje i vzdělání v úpolové přípravě. Respondenti vybírali ze všech skautských vzdělávacích platforem. Mohli vybrat, **kde se s výukou úpolů setkali**, nebo zvolit možnost ne, nesetkal. Graf č. 13 poukazuje na úpoly obecně. Graf č. 14 poukazuje konkrétněji na sebeobranu. Na tuto otázku odpovědělo 186 respondentů, z toho 13 z nich se neúčastnilo žádného výukového setkání ze seznamu. Z výzkumu vyplývá, že 58,4 % vedoucích se nesetkalo s výukou úpolů, 81 % vedoucích se nesetkalo s výukou sebeobrany.

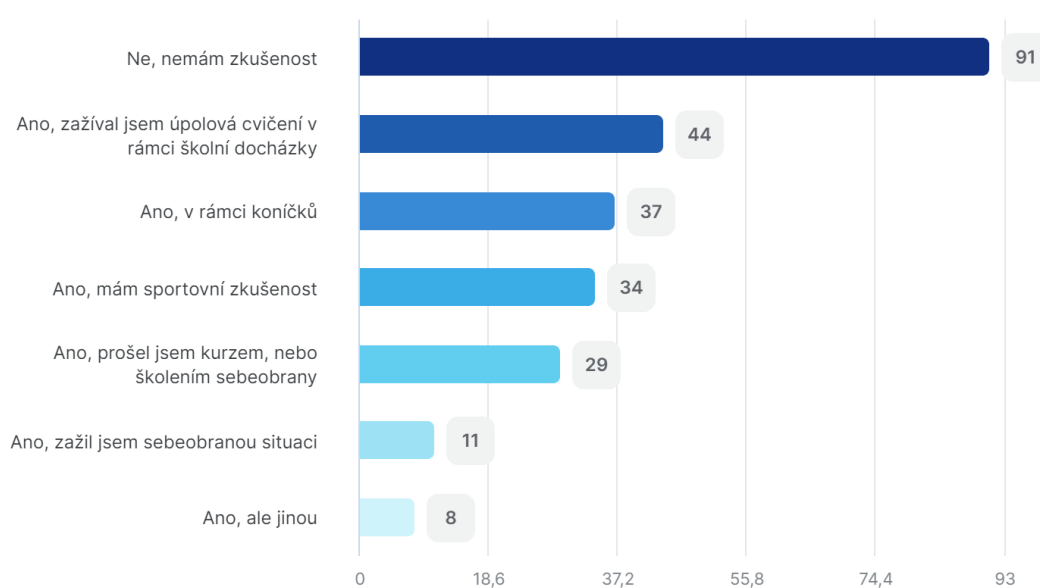
Graf č. 13 – Skautské vzdělání v úpolech

Graf č. 14 – Skautské vzdělání v sebeobraně

Informaci, jak vyučovat úpoly mohli skautští vedoucí dostat i z jiných zdrojů, než skautské vzdělání, znázorňuje graf č. 15.

- 49 % nemá úpolovou zkušenost mimo skauting.
- 24 % má úpolovou zkušenost ze školy.
- 20 % má úpolovou zkušenost v rámci koníčků.
- 18 % má sportovní úpolovou zkušenost.
- 10 % zažili školení, nebo kurz sebeobrany.
- 6 % zažili situaci, kde byla potřeba sebeobrana.
- 4 % mají jinou zkušenost.

Graf č. 15 – Osobní zkušenosti s úpoly mimo skauting

Na otázku, zdali by si v oblasti úpolové přípravy chtěli dále zdokonalovat odpovědělo 67,2 % respondentů ANO a 32,8 respondentů NE

5. Diskuze

Převážnou skupinou našich respondentů jsou mladí lidé z měst s lehkou převahou dívek, které zažili skautskou výchovu již od dětského věku.

Je třeba zde poukázat na mladý věk respondentů. Převahující většina, 96,8 % respondentů, například nezažila skautskou výchovu před takzvaným třetím skautským zákazem, který skončil v roce 1989, neboť nejsou starší než 55 let. V době před třetím zákazem nebyla sepsána dnešní generace metodik a skautských příruček. V období mezi druhým a třetím zákazem se čerpalo především ze základních knih od R. B. Powella a Svojsíka. Tenkrát nebylo možné se jejich názorům vyhnout.

Ve skautském prostředí jsou různé funkce, postavení a formy vzdělání, které mohou ovlivňovat přístup ke skautské výchově. Jinak může o úpolech uvažovat vůdce oddílu či střediska, kteří má na svých bedrech bezpečí a zdraví členů, jinak roveři, nebo mladí činovníci, kteří jsou takzvaně konečným prvkem skautské výchovy, stejně jako učitelé ve školství. Vzdělání je stejně tak důležité. Nejčastější skupinou respondentů zde jsou aktivní činovníci (33,9 %), skauti, kteří dosáhli skautského vzdělání minimálně na úrovni čekatelské zkoušky neboli ti, kteří prošli skautským pedagogickým vzděláním. Druhou nejzastoupenější skupinou jsou poté vůdci oddíl (27,4%), kteří oproti čekatelům musí mít splněnou dokonce vůdcovskou zkoušku – nejvyšší skautské pedagogické vzdělání.

Úpolová průprava je se skautingem pevně spjata. Odkazy na toto spojení jsou ve všech hlavních spisech. Doporučení, o provádění úpolové průpravy se nachází i v knize *Skauting for boys* (Baden-Powell, 1908) a *Základy junáctví* (Svojsík, 1912) a v mnoho dalších. I přes tento fakt 28,5 % respondentů neví, nebo si nemyslí, že by byly úpoly součástí skautingu. Dokonce 41,7 % respondentů neví, zdali jsou úpoly doporučovány nebo si myslí, že dokonce nejsou doporučovány ve skautské výchově. Je otázkou, zdali toto zjištění znamená nepochopení úmyslu skautské výchovy, nebo neznalost úpolů. V práci Sochora vnímá důležitost úpolové průpravy 69,4 % respondentů – učitelů. (Sochor, 2020) Skautští vedoucí vnímají důležitost úpolové průpravy v zastoupení 63,3 %.

Většina tázaných vedoucích (87 %) sice schvaluje fyzickou konfrontaci při sebeobraně či obraně bližních, ale menší část, pouze 69 % schvaluje trénování sebeobranu neboli přípravu na tyto situace. Pouze lehká nadpoloviční většina poté 57 % schvaluje trénovat úpoly sportovně a 55 % schvaluje, aby skaut sloužil v ozbrojených složkách.

Zde je třeba připomenou slova A. B. Svojsíka „*Pod heslem „vlastenectví“ jim ovšem vštěpujeme. Že je občan povinen účastnit se s duhy obrany vlasti proti vpádu nepřátel, za bezpečnost a svobodu, které požívá jako její obyvatel.*“ (Svojsík, 1912 str. 38), a R. B. Powella „*občan je povinen účastnit se s duhy obrany vlasti proti vpádu nepřátel, za bezpečnost a svobodu, které požívá jako její obyvatel.*“ (Svojsík, 1912 str. 38). Zdali tento nesoulad je důkazem toho, že dnešní podoba skautingu je mírumilovnější či dokonce opravena válečnou zkušeností, nebo zdali je jedná o myšlenkové uhnutí z cesty, je otázkou hodna dalšího bádání. V práci bohužel chyběla otázka, která by zjišťovala znalost skautských knih od Svojsíka a Roberta B. Powella.

Respondenti mají v průměru kladné hodnocení pro ovlivnění měkkých dovedností/schopností úpolovou průpravou. Toto hodnocení je znázorněno škálou -2 až +2, kde platí, že čím blíže +2, tím pozitivnější ovlivnění tázané schopnosti. Největší rozvoj při provádění úpolové průpravy vnímají skautští vedoucí u sebeuvědomování (1,39) a psychické odolnosti (1,05), kde velice kladně hodnotili vliv úpolů na rozvoj těchto schopností. Pozitivní vliv vnímali i u rozvoje frustrační tolerance (0,58), ovládnutí impulsivity a agresivity (0,43) a podporu vyrovnanosti (0,41). U schopnosti empatie (0,17) vedoucí nevnímají příliš kladný rozvoj této schopnosti. Koeficient u empatie vyšel takřka neutrální a názor vedoucích byl rozptýlen do všech stran. Rozvoj těchto měkkých dovedností/schopností díky úpolové přípravě je kladně hodnocen i uznávaným odborníky. jako například Roubíček, 1984; Hrabinec, 2017; Reguli, Ďurech a Vít, 2007. Při porovnání s učiteli tělesné výchovy, které zkoumal ve své práci Sochor (Sochor, 2020), bylo zjištěno, že názor na rozvoj těchto schopností je velice podobný. Průměrný koeficient součtu všech zkoumaných schopností je u učitelů 0,64 a u skautů 0,67. Obě tyto skupiny vnímají podobný kladný transfer úpolové průpravy. Hlavní rozdíl byl u schopnosti empatie. Zde skauti necítí výrazně pozitivní přesah (0,17), na rozdíl od učitelů, kteří v empatii vidí značný rozvoj (0,62). Další rozdílný názor u učitelů a skautů se vyskytl u schopnosti frustrační tolerance. Rozvoj této schopnosti hodnotí skauti značně kladně (0,58) a učitelé tělesné výchovy pouze koeficientem 0,27. (Sochor, 2020) Rozvoj těchto schopností potvrzuje i katedra technických a úpolových sportů na UK FTVS. (URL₃)

Většina respondentů (48,9 %) uvedla, že úpolovou průpravu provádějí stejně často se svými svěřenci, jako byla prováděna s nimi, když byli dětském věku. 28,2 % poté uvádí, že ji nyní provádějí méně, než ani sami zažívali. A pouze 9,1 % tvrdí, že více než dříve. Tato čísla sice ukazují na pouze mírný klesající trend zapojení úpolů, ale je třeba podotknout nízký věk respondentů. Jedná se o změnu během jedné generace. Respondenti samotní zažívali úpoly především ve věku vlčat/světlušek a věk skautů/skautek.

Při skautské schůzce zapojí skautští vedoucí úpolové aktivity alespoň jednou měsíčně 53,2 % vedoucích. Alespoň jednou za půl roku poté zapojí úpoly do programu schůzky 27,4 % vedoucích. Nejčastější aktivitou jsou malé úpolové hry (hutututu, zloděj šátku, bulldog a podobné...), které provádí 95,7 % vedoucích. Méně, než třetina poté provozuje úpolové sporty, jako jsou například rugby, lakros či bojování s umělými zbraněmi, neboli larp. Pádové techniky, trénink sebeobrany a jiné poté provádí zanedbatelné množství respondentů. Dle těchto čísel se nejedná o systematickou úpolovou průpravu, která má výrazně posunout dovednosti v oblasti úpolů. Jedná se spíše o přirozené a tradiční hry pro zabavení a vyplnění času.

Četnost a způsob zapojení úpolů zkoumal ve svém výzkumu i Sochor. Učitelé dle jeho výzkumu zařazují úpoly do hodin tělesné výchovy obdobně často jako skauti. Oproti skautům ale češěji trénují pádové techniky, sebeobranu a základní úpoly. Jedná se tedy o systematictější a plnější úpolovou průpravu. Srovnávací data jsou uvedena v příloze č. 2. (Sochor, 2020)

Nejčastější překážky pro skautské vedoucí v úpolové přípravě jsou především neznalost didaktiky (61,8 %) a obava ze zranění (55,4 %). Tyto dva aspekty spolu mají určitou souvislost. Obecně platí, že co člověk neumí a nemá v té oblasti zkušenosti, může být nebezpečné a zdraví ohrožující. Tyto dvě obavy daleko předčily všechny ostatní. Na třetím místě skauti označili za překážku nedostatečnost vybavení (34,4 %). Oproti tomu učitelé tělesné výchovy označují na prvním místě také obavy ze zranění (54,7 %), ale na druhém místě příliš mnoho svěřenců při výuce (41,5 %). (Sochor, 2020)

Neznalost didaktiky úpolů potvrzují jak další otázky v dotazníku, tak výzkum v teoretické části. Dotazník ukazuje, že se výukou úpolů či sebeobrany se při skutkém vzdělání setkala menšina respondentů. Při rešerších a shromažďování podkladů pro tuto práci nebyla v osnovách skautských vzdělávacích kurzů zakotvená výuka didaktiky úpolů pro skautské vedoucí. Při zdělání oblasti úpolů se nedá spoléhat ani na historické prameny.

Značná část respondentů (41,7 %) neví, že je v nich tato průprava doporučována – nemohou z nich tedy ani čerpat metodiku, která se tam nachází. Vlastní zkušenost mimo skautské prostředí s úpoly má poté 51 % dotazovaných, ať už se jedná o zkušenost se školy, kroužku, soukromého kurzu, nebo dokonce osobní zkušenost se sebeobranou situací.

Při zjišťování, pro jaké pohlaví jsou úpoly vhodné, odpověděla většina (74,2 %) respondentů, že pro obě pohlaví stejně. Zde je nutné podotknout, že téměř dvě třetiny respondentů jsou dívčího pohlaví. Skupinu, pro kterou jsou úpoly podle respondentů nejvíce vhodné, vybrali dotazovaní věk skautů (11-15 let / druhý stupně základní školy) Většina dotazovaných vedoucích (67,2 %) má zájem se v oblasti úpolové průpravy dále vzdělávat. Zdali tato vůle bude podchycena záleží na organizace samotné. Je možné vytvořit metodickou příručku, kde by bylo vedoucím ukázáno, jak provádět úpolovou průpravu ve skautském prostředí. Také je možné přidat didaktiku úpolů do osnov skautského vzdělání, jako jsou rádcovské, čekatelské a činovnícké kurzy.

Poslední bod dotazníku pro skautské vedoucí vybízel k zanechání vzkazu. Vzkaz zanechalo celkem 16 vedoucích, což představuje 8,6 % z celkového počtu respondentů, Vzkazy jsou zaznamenány v příloze č. 3 - vzkazy respondentů.

6. Závěr práce

Skauting zažívá období velkého zájmu – jeho členská základna se neustále rozrůstá. Kvůli tomu je zapotřebí rychle vzdělávat nové a nové vedoucí, které by se mohl starat o nové svěřence. Je ale za potřebí důkladně dbát na fundovanost vedoucích a jejich znalost skautingu. Vedoucí by měli znát skautskou historii, názory zakladatelů a didaktiku v oblastech, na kterých skauting si zakládá. Při zvětšování organizace stojí před českým skautem velká výzva, a to udržení kvalitní skautské výchovy a udržení směru. Úpolová výchova sice ve skautingu nehraje klíčovou roli a nevyniká oproti jiným skautským kompetencím, ale je jejich nedílnou součástí, na kterou by se nemělo zapomínat. V úrovni fyzické výchovy je úpolová příprava s přípravou outdoorovou na přední příčce zájmu skautské výchovy.

Úpolová příprava nabízí skautingu rozvoj v oblastech, které jsou pro skauting důležité. Ať už se jedná o rozvoj těla, nebo mysli. Stejně v ostatních všestranných výchovách, jako kalokagathia, rytířská či sokolská výchova má úpolová výchova ve skautingu svoje neoddiskutovatelné místo. Podle nositelů myšlenky R. B. Powella a A. B. Svojsíka není tato příprava v rozporu se skautskou ideou, naopak je její součástí.

Je otázkou, jak může skautský nejvyšší orgán – skautské ústředí pomoci vylepšit úpolovou přípravu. Nabízí se možnosti ve vzdělání vedoucích. Žádná úroveň skautského vzdělání nevyžaduje znalost úpolů a žádný kurz a žádná instituce skautského vzdělání nemá přímou povinnost tuto oblast zahrnout do svých osnov. Nabízí se tedy možnost povinného ukotvení úpolové přípravy do vzdělávacího systému. Při rešerších metodik bylo nalezeno pouze malé množství úpolové metodiky a úpolových doporučení z posledních let (let porevolučních). Většina úpolové metodiky pochází od zakladatelů a z první poloviny minulého století. Metodiky vzniklé v posledních letech řeší především humanitní a ekoenvironmentální tematiku. Další možností pozvednutí této oblasti je vytvoření nové metodiky, která může odrazit aktuální potřeby a možnosti skautských oddílů.

I přes tento fakt, se úpolová příprava stále v oddílech provádí v relativně velké míře. Skautští vedoucí by se chtěli v didaktice úpolů dále vzdělávat a myslí si, že je úpolová příprava součástí skautingu. Toto zjištění je překvapující oproti faktu, že skautští vedoucí nemají s touto výukou zkušenost, nemají v ní většinou žádné vzdělání, neví o přímém doporučení tuto oblast rozvíjet. Skutečnost z toho vyplývající dokazuje, že jsou úpolové

skautingu pevně vryty. Jedná se o přirozeně se vyskytující prvek programu, který automaticky provádí vedoucí naladěni skautkou ideou. Skauting má tedy velký potenciál provádět úpoly správně, metodicky, tedy i efektivněji. Skauti by mohli obsáhnout plnou úpolovou průpravu (průpravné úpoly, sebeobrana a úpolové sporty). Nejčastější překážkou je neznalost didaktiky úpolů a obava ze zranění. Oba tyto problémy může vyřešit edukce vedoucích. Tímto doporučuji směřovat energii na podporu informovanosti skautských vedoucích o úpolech. Prvek, který chybí je metodická příručka, jak provádět úpoly ve skautském prostředí, které by obsahovala kromě doporučených cvičení a metodiky i poznatky z oblasti metodiky a motivaci, proč jsou úpoly pro skauting důležité. Výzkum, který by nyní mohl pokračovat by se měl zabývat překážkami, které brání skautským vedoucím v provádění úpolové průpravy, a jak by bylo možné tyto překážky překonat.

Zdroje a citace

České knižní zdroje

ADAMCOVÁ, Martina, a kol. *1. stupeň skautské stezky – cesta vody a země*. Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s. 2019. ISBN 978-80-7501-134-3.

ANDĚL, Jiří. *Základy matematické statistiky*. 3. vydání. MatfyzPress. 2011. ISBN 978-80-7378-162-0.

BADEN-POWELL, Robert Stephenson Smyth Baron of Gilwell. *Skauting pro chlapce*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR. 2007. ISBN 978-80-86825-21-3.

BŘICHÁČEK Václav. *Poselství skautské výchovy*. 1.vydání. Liberec: Skauting. 1992. ISBN 80-85421-02-X.

BŘICHÁČEK, Václav, GAYDOŠKOVÁ, Michaela, HÁJEK, Tomáš, a kol. *Skautkou stezkou – základní příručka pro skauty a skautky*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s. 2001. ISBN 80-86109-60-7.

BŘICHÁČEK, Václav. *Skautský oddíl I*. 1.vydání. Liberec: Skauting. 1992a. ISBN 80-85421-04-6.

BŘICHÁČEK, Václav. *Skautský oddíl II. Program*. Liberec: Skauting. 1993. ISBN 80-85421-08-9.

BŘICHÁČEK, Václav. *Skautský oddíl III*. Liberec: Skauting. 1996. ISBN 80-85421-19-4.

FOJTÍK, Ivan a Ludvík, MICHALOV. *Základní úpolý, úpolové sporty a umění*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. 1996. ISBN 80-7040-204-0.

HÁJEK, Petr. *S vlčaty krok za krokem, rok za rokem*. 1.vydání. Liberec: Skauting. 1996. ISBN 80-85421-17-8.

HRABINEC, Jiří. *Tělesná výchova na 2. stupni základní školy*. 1. vydání. Praha: Karolinum. 2017. ISBN 978-80-246-3625-2.

JIRÁSEK, Ivo. *Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*. 1.vydání. Praha: Portál. 2019. ISBN 978-80-262-1485-4.

KOLEKTIV, nakladatelství Liberec. *Skauting*. 1.vydání. Liberec: Skauting. 1995. ISBN 80-85421-16-X.

KUTÝ, Jan. *Bezpečnostní pravidla činností s dětmi a mládeží: zajištění bezpečnosti práce s kolektivy dětí a mládeže a ochrany dětí a mládeže před škodlivými vlivy: metodická příručka Sdružení Mladých ochránců přírody*. 5. doplněné vydání. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum. 2004. ISBN 80-86825-06-X.

MRÁČEK, Viktor. *Sebeobrana Jiu-Jistu: ne tak...ale tak to musí dopadnout*". Plzeň. 1947.

NAGY, László. *250 miliónů skautů*. 1.vydání. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR. 1999. ISBN 80-86109-23-2.

PAVELKA, Radim, a Jaroslav STICH. *Sebeobrana: nebuďte snadnou obětí!* 1.vydání. Praha: Ikar. 2015. ISBN 978-80-249-2800-5.

PLAJNER, Rudolf. *Úsvit českého junáctví: Zavátou junáckou stezkou*. 1.vydání, Junácká edice. Praha: Historická komise ústředí rady Junáka. 1992. ISBN 80-85209-25-X.

PLOCKI, Adam, a Pavel TLUSTÝ. *Pravděpodobnost a statistika pro začátečníky a mírně pokročilé*. Prometheus. 2010. ISBN 80-7196-330-5.

REGULI, Zdenko, ĎURECH, Miroslav, VÍT, Michal. *Teorie a didaktika úpolů ve školní tělesné výchově*. 1. Masarykova universita. 2007. ISBN 978-80-210-4318-3.

REGULI, Zdenko. *Úpolové sporty*. 1. Brno: Masarykova universita. 2005. ISBN 80-210-3700-8.

ROUBÍČEK, Vladimír. *Kdo s koho: úpolová cvičení a hry*. Praha: Olympia. 1984.

SVOBODA, Bohumil. *Pedagogika sportu*. 2. vyd. Praha: Karolinum. 2007. ISBN 978-80-246-1358-1.

SVOJSÍK, Antonín Benjamín. *Základ junáctví*. 3. vydání. Praha: Merkur. 1912. ISBN 80-7032-001-X.

SÝKOROVÁ, Pavla, KARAOVÁ Jana, TOSTOVÁ Tereza, KABELKA Ondřej a Ondřej PILECKÝ. *Skautské odborky*. Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s. 2016. ISBN 978-80-7501-105-3.

ZAPLETAL, Miloš. *Hry na hřišti a v tělocvičně*. První vydání. Velké encyklopedie her. Olympia. 1987a. ISBN 27-021-87.

ZAPLETAL, Miloš. *Hry v klubovně*. První vydání. Velké encyklopedie her. Olympia. 1986. ISBN 27-053-86.

ZAPLETAL, Miloš. *Hry v přírodě*. První vydání. Velké encyklopedie her. Olympia. 1987b. ISBN 27-003-87.

ZAPLETAL, Miloš. *Hry ve městě a na vsi*. První vydání. Velké encyklopedie her. Olympia. 1988. ISBN 27-035-88.

Cizojazyčné knižní zdroje

BURKE, Admund. *Reflections on the Revolution in France*. Penguin Books Ltd. 1982. Anglický jazyk. ISBN 978-0-14-043204-6

HANSEN, Walter. *Der Wolf, der nie schläft. Das abenteuerliche Leben des Lord Baden-Powell*. Herder Verlag GmbH. 1990. Německý jazyk. ISBN 3-451-20453-3

LORENZ, Konrad. *On Aggression*. Taylor & Francis Ltd. 1963. Anglický jazyk. ISBN 978-0-415-28320-5.

SETON, Ernest Thompson. *Birch-Bark Roll of the Woodcraft Indians, Containing Their Constitution, Laws, Games, and Deeds*. Lightning Source UK Ltd. 1923. Anglický jazyk. ISBN 978-1-375-97770-8.

SUN TZU'S. *The Art of War*. Infinite Ideas Limited. 2008. Anglický jazyk. ISBN 1-904902-82-0.

Legislativa

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Tištěné dokumenty

Junák – český skaut, z. s. *Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků*. Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2021.

SOCHOR, Jakub. Zjištění současného stavu zařazování úpolů v hodinách tělesné výchovy na II. stupni základních škol, středních školách a gymnáziích v Praze. Praha, 2020. Bakalářská práce. UNIVERZITA KARLOVA Fakulta tělesné výchovy a sportu. Vedoucí práce Mgr. Adam Zdobinský.

XIV. Valný sněmem Junáka. *Stanovy spolku Junák – český skaut, z. s.* Junák – český skaut, z. s. Litomyšl. 2014.

Internetové zdroje

URL₁ – FUČEK, Miroslav. Databáze knih.cz [online]. *Životopis – Miloš Zapletal*. 2008. [cit. 2022-03-10].
Dostupné z: <<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/milos-zapletal7064>>

URL₂ – Junák – český skaut, z. s. Křižovatka Skaut [online]. *Křižovatka Skaut*. Dostupné z: <<https://krizovatka.skaut.cz>>.

URL₃ – Katedra technických a úpolových sportů. *Didaktika úpolů* [online]. 2021, 5 [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: <https://ftvs.cuni.cz/FTVS-2533-version1.pdf>.

Přílohy

Příloha č.1: Souhlas etické komise

Příloha č. 2: Porovnání skautských vedoucích s učiteli tělesné výchovy

V roce 2020 prováděl Bc. Jakub Sochor výzkum na téma Zjištění současného stavu zařazování úpolů v hodinách tělesné výchovy na II. stupni základních škol, středních školách a gymnáziích v České republice. V jeho práci odpovídali učitelé tělesné výchovy na dotazník, které má některé otázky stejné, jako v této práci. (Sochor, 2020)

Důležitost úpolů dle učitelů a skautských vedoucích v jejich výchově

Tuto otázku v obou dotaznících řeší lehce rozlišná otázka. Učitelů měli oznamkovat důležitost úpolů ve výuce 1-5 (stejně jako školní hodnocení). Skauti byli dotazováni otázkou, zdali jsou pro ně úpoly nedílnou součástí skautingu v jejich oddíle. Skauti odpovídali: určitě ano, spíše ano, nevím, spíše ne, určitě ne (také pět stupňů hodnocení). I přes rozlišné položení otázky bude pro potřebu této práce tento názor porovnan.

Hodnocení (učitelé-skauti)	učitelé	skauti
Nejkladnější: 1- určitě ano	24,2 %	11,6 %
Kladná: 2 – spíše ano	45,2 %	51,7 %
Střední/nevím: 3 - nevím	21 %	7 %
Méně kladná: 4 – spíše ne	12,6 %	21,5 %
Negativní: 5 – určitě ne	3,1 %	2,2 %

Po akceptování validity těchto lehce rozdílných otázek můžeme vyvodit závěr. Pro skupinu učitelů jsou úpoly vnímány jako větší součást jejich výchovného působení. Je otázkou, zdali tato data nezkrsluje položení otázky. Další možností, proč učitelé hodnotí kladněji, může být jejich větší erudovanost v didaktice úpolů, která byla zjištěna v následující kapitole. Obě skupiny mají ale společný názor, a to, že úpoly patří do jejich výchovy. V obou skupinách je malé procentuální zastoupení lidí, kteří si myslí, že úpoly do jejich výchovy nepatří.

Zařazení úpolových činností do programu/výuky

Zde bude srovnáno, jak často a jaké aktivity jednotlivé skupiny zařazují.

Častost zařazení úpolů do programu:

Hodnocení	učitelé	skauti
1x za týden	7 %	7,5 %
1x za měsíc	36,4 %	53,2 %
1x za čtvrtletí	29,1 %	
1x za půl roku	16,4 %	27,4 %
1x za rok	3,2 %	7 %
Blokově	7,5 %	
Vůbec neprovádíme		2,2 %
Nechci odpovědět:	0,4 %	

Skupina, která využívá úpoly ve svém programu každý týden je zastoupena u učitelů a skautů v podobném množství (7 % učitelé a 7,5 % skauti). Jedná se o malou skupinu.

Nejčetnější skupina využívá úpoly alespoň jednou za měsíc. U učitelů 36,4 % a u skautů 53,3 %. Jednou za měsíc úpoly zažije tedy 60,7 % skautů a pouze 43,4 % žáků škol.

Nejčastější úpolové aktivity:

Z dat níže uvedených je patrné, že ve skautské výchově se úpoly využívají převážně pro zábavu formou her, sportů a larp událostí. Ve školním prostředí má časté zastoupení i výuka sebeobran, pádových technik a základních úpolových aktivit.

Hodnocení	učitelé	skauti
Úpolové hry	93,2 %	95,7 %
Pádové techniky	51,4 %	3,2 %
Sebeobrana	33,3 %	2,7 %
Úpolové aktivity	80,9 %	-
Úpolové sporty	-	28,5 %
Boj s měkkými zbraněmi (larp)	-	22,6 %
Jiné	35,3 %	2,2 %

Překážky, které provázejí v úpolové průpravě

Učitelé i skautští vedoucí se při snaze provádět úpoly setkávají s různými překážkami a těžkostmi. Překážky a procenta vedoucích a učitelé, které je vnímají, můžeme vidět na tabulce uvedené níže.

Hodnocení	učitelé	skauti
Příliš mnoho svěřenců při výuce	41,5 %	16,1 %
Nedostatečné vybavení	20,2 %	34,4 %
Neznalost didaktiky úpolů	20,4 %	61,8 %
Obavy ze zranění	54,7 %	55,4 %
Obavy z reakce rodičů	13,8 %	19,9 %
Nechci odpovědět:	6,2 %	5,4 %
Jiná:	9,2 %	5,4 %
Svěřenci nechtějí	-	8,6 %
Nepřeji se takové aktivity provádět	-	4,8 %

Překážky obou skupin se zde výrazně liší. Faktorem, který je častý v obou skupinách, je „obava ze zranění“. Tato obava je u učitelů nejčastější (54,7 %) a u skautů zabírá druhé místo mezi problémy (55,4 %). Druhé místo u učitelů poté obsazuje problém, jímž je „příliš mnoho svěřenců při výuce“. Tento problém cítí 41,5 % učitelů. U skautů tato překážka není příliš výrazná (16,1 %). Nejčastější překážka u skautů je „neznalost didaktiky úpolů“. Tento problém vnímá 61,8 % skautů, ale pouze 20,4 % učitelů. Z uvedených výsledků vyplývá, že pojičkem obav je zranění. Důvody této obavy se ale liší. U učitelů může tento strach vznikat z důvodů velkého počtu svěřenců, které je náročnější usměrnit a uhlídat. Skauti mají k tomuto strachu taky validní důvod. Neznalost didaktiky úpolů může korelovat s obavou ze zranění.

Vliv úpoly vlastnosti a charakterové rysy svěřenců

Učitelé i skautští vedoucí posuzovali, jak rozvíjí či naopak degradují následující vlasti či charakterová rysy svěřenců. Obě skupiny volily na škále, kde měly pět možností. Dvě záporné, jednu neutrální a dvě kladné neboli škála od -2 do +2. V tabulce uvedené níže můžeme porovnat výsledné koeficienty.

Tázané vlasti s výsledným koeficientem:

Vlastnost	učitelé	skauti
Empatii	0,62	0,17
Vyrovnanost	0,71	0,41
Impulsivitu a Agresivitu	0,34 – 0,3	0,43
Frustrační toleranci	0,27	0,58
Psychická odolnost	0,99	1,05
Sebeuvědomování	0,95	1,39

Obě skupiny zastávají převážný názor, že všechny zvolené vlastnosti mají kladné působení na jejich svěřence. Kladněji obecně hodnotí rozvoj skautští vedoucí. Součet jejich koeficientu (+4,03) je větší než u učitelů (+3,86). Obě skupiny se shodují, že k největšímu rozvoji dochází u psychické odolnost a sebeuvědomování. Největší rozdíl je pak u empatie, kde ji učitelé hodnotí mnohem kladněji (0,62) než skauti (0,17). Další bod, kde mají učitelé kladnější mínění než skauti je vyrovnanost, kde učitelé mají koeficient 0,71 a skauti 0,41. Skauti naopak kladněji hodnotí frustrační toleranci (učitelé 0,27 – skauti 0,58) a sebeuvědomování (učitelé 0,95 – skauti 1,39).

Příloha č. 3: Vzkazy respondentů

Poslední bod dotazníku se respondentů dotazoval, zdali mají, co k danému tématu sdělit mimo podané otázky. Vzkazy respondentů jsou různorodé. Někteří dodávají tématu úpolů důležitost. Někteří popisují jejich aktuální situaci v oddíle.

Vzkazy:

- *S vlčaty a skauty nám na táboře docela funguje výuka základů boxu – není to sice typický skautský sport :-) ale většinu kluků to baví.*
- *Bodla by jednoduchá metodika na zvládnání rozdílů v agresivitě dětí.*
- *Dobré, zajímavé o tom přemýšlet odborně.*
- *Jakékoli zlepšování fyziky dětí je v pořádku. Hry, které s benjamínky hrajeme (a ani jsem dosud nevěděla, že jsou úpolové), kluky baví. Zlepšují si svou obratnost a odolnost.*
- *Jako dítě mě zmiňované aktivity – především hrané fyzické bitky - aktivity velmi lákaly a nějaká ta chuť u mě stále přetrvává. Mrzí mě, že jakožto dívčí oddíl máme takový předsudek (?), že holky se 'neperou', protože podle mě se holky chtějí 'prát' stejně často jako kluci.*
- *Jsem pacifista a snažím se eliminovat u nás v oddíle tyto aktivity na minimum.*
- *Mám zkušenost pouze c chlapeckým oddílem, kde jsem se tomuto tématu nikdy nevyhýbal, naopak jsem ho měl za běžnou součást klukovské přirozenosti.*
- *Myslím si, že by se úpoly měly podporovat, děti trénují ovládnání svého těla a síly, ovšem je potřeba velký dohled, aby se dodržovali pravidla a děti se cítily bezpečně.*

- *Myslím si, že výuka sebeobrany a kontaktní hry v rámci skautského programu nejsou nikterak v rozporu se základní myšlenkou skautingu. Bohužel u nás v oddíle ani ve středisku není nikdo, kdo by měl s výukou sebeobrany nějaké odbornější zkušenosti. Věřím ale, že to může být velmi prospěšné a užitečné pro všechny děti zejména od skautského věku a starší bez ohledu na jejich pohlaví. Moje zkušenost je především z vedení dívčího oddílu, kde kontaktní hry jsou součástí programu především na táboře.*
- *Nevedu schůzky, všechny otázky k nim směřované jsou irelevantní. Úpolové aktivity považuji za důležité v každé části výchovy a vývoje, i když z jiných důvodů a jinými formami.*
- *Nikdy mě nenapadlo, že hrou typu na veverka (ocásky) či hutututu něco trénuji, brala jsem to spíše jako zábavu či hru na vybití energie.*
- *Určitě je to do života praktické, ale nemělo by to být prioritou.*
- *Velmi mě mrzí, že v našem skautu se toto téma moc neřeší, tato oblast jde úplně mimo nás, což vidím jako velký problém.*
- *Ve světluškovském věku mi nevadilo, že nemáme „bojovky“, ale ve skautském mi to už chybělo a byl to jeden z důvodů, proč jsem přešla jinam. Ve skautském a roverském věku hledáme sami sebe, pokud vynecháme fyzické kontaktní aktivity, jak si můžou uvědomit svou sílu a slabiny?*
- *Ve většině odpovědí na otázky při programu s úpoly u dětí v oddílu záleží hlavně, jak s tím umí vedoucí pracovat.*
- *Myslím, že je při úpolových aktivitách důležité vnímat děti jako jednotlivce, ne jako celek, protože na každého to působí jinak. Při výuce sebeobrany z vlastní zkušenosti vím, že je důležité ke každému přistupovat individuálně, protože každý má jiné fyzické možnosti.*

Příloha č. 4: Úvodní zpráva – informovaný souhlas

Dobrý den, nazdar, jmenuji se Dan Bukáček – bratr Nataniel. Jsem vedoucí skautského oddílu v Havlíčkově Brodě a studuji Karlovu univerzitu, obor Učitelství TV pro SŠ, výchova ke zdraví – Mgr. - prezenční, FTVS. Moje studium se chýlí ke konci a jeden z posledních úkolů je vypracovat diplomovou práci. Mám to štěstí, že mohu psát o skautském prostředí. Konkrétně zkoumám postoj a úroveň informovanosti skautských vedoucích o úpolových aktivitách.

Chtěl bych vás požádat o vyplnění ankety, která má za cíl zjistit skautské povědomí o tomto tématu.

Anketa je anonymní a dobrovolná, obsahuje uzavřené otázky a jejich vyplnění bude trvat přibližně 15 minut. Prosím o vyplnění do 28. 2. 2022. Pokud budete zájem o výsledky studie, napište mi na e-mailovou adresu: dan.bukacek@skaut.cz.

Získaná data budou zpracována, publikována a uchována v anonymní podobě, budou využita pro výzkum na UK FTVS a ochráněna před jiným užitím. Vyplněním a odevzdáním dotazníku potvrzujete, že dobrovolně souhlasíte se svojí účastí v této výzkumné studii, o které jste byl/a informován/a, jakož i o právu odmítnout účast nebo svůj souhlas kdykoli odvolat bez represí, a to písemně Etické komisi UK FTVS. Předem děkuji za vaši ochotu a spolupráci.

Příloha č. 5: Zpráva definující pojem „Úpoly“

Hlavním tématem tohoto dotazníku jsou „Úpoly“. Rád bych Vám prvně definoval, jak jsou v mojí práci a obecně ÚPOLY vnímány.

Úpoly jsou pohybové aktivity, které mají za cíl fyzické překonání odporu soupeře.

Tento pojem zahrnuje tři kategorie:

- Průpravné úpoly: cvičení, která jsou přípravou na kontaktní překonávání odporu soupeře. Ve skautském prostředí například: ocásky, lišky, hutututu, přetahování lana, bulldog, a další jiné kontaktní hry a aktivity.
- Úpolové sporty: systémy úpolů soutěžního či nesoutěžního charakteru. Ve skautském prostředí například: lakros, rugby, boj s umělými zbraněmi (larp).
- Sebeobrana: aplikace a trénink úpolových dovedností pro sebeobranu a střetný boj.

Všechny tyto oblasti lze jedním slovem zařadit pod **úpoly**.

Příloha č. 6: Otázky dotazníku

1. Jaký je váš věk? *

Vyberte jednu odpověď

- 18-30 let
- 30-45 let
- 45-60 let
- 60-75 let
- 75-90 let
- 90 let a více

2. Jakého jste pohlaví? *

Vyberte jednu odpověď

- Muž
- Žena
- Nechci odpovédět
- Jiná...

3. Vyberte velikost obce vaší skautské působnosti*

Vyberte jednu odpověď

- 500 a méně
- 501-3000
- 3001-10000
- 10001-50000
- 50001 a více

4. Jaká je vaše aktuální skautská role?

Vyberte jednu odpověď

- Rover a rangers, který se stará o program
- Rover a rangers, který se o program primárně nestará
- Aktivní činovník
- Vůdce oddílu
- Vůdce střediska
- Old skaut

5. Od jakého věkového období jste zažil skautkou výchovu?*

Vyberte jednu odpověď

- Benjamínci
- Vlčata a světlušky
- Skaut a skautky
- Rovers a rangers
- Přidal jsem se až v dospělém věku

6. Jaké skautské vzdělání jste absolvoval?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Rádcovské kurzy (RK)
- Čekatelská zkouška (ČZ)
- Vůdcovská zkouška (VZ)
- Střediskové minimum (SM)
- Instruktorská kvalifikace (IK)
- Odborná činovnícká kvalifikace (OČK)
- Neabsolvoval jsem žádný vzdělání
- Absolvoval, ale jiné:

7. Kolik dochází průměrně na vaší skautskou schůzku členů?*

Vyberte jednu odpověď

- 10 a méně
- 11-20
- 21 a více

8. Kolik je průměrně účastníků na vašem táboře?*

Vyberte jednu odpověď

- 10 a méně
- 11-20
- 21-30
- 31 a více

9. Skautský program připravuji převážně pro:*

Vyberte jednu odpověď

- pouze chlapce
- pouze dívky
- obě pohlaví – zvlášť
- obě pohlaví – koedukované
- program nepřipravuji

10. Jaké věkové skupině se převážně věnujete?*

Vyberte jednu odpověď

- Benjamínci
- Vlčata a světlušky
- Skauti a skautky
- Roveři a rangers
- Program pro dospělé
- Nemám vyhraněnou skupinu
- Program nezajišťuji

11. Jaké máte pro výuku úpolů pomůcky?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Žíněnký
- Ochranné pomůcky
- Umělé meče (larp vybavení)
- Šátky
- Provazy
- Nemáme žádné pomůcky
- Jiná...

12. Posuďte na škále, jak podle vás úpolové aktivity ovlivňují: psychickou odolnost

13. Posuďte na škále, jak podle vás úpolové aktivity ovlivňují: sebeuvědomování (poznání vlastní síly a těla).

14. Posuďte na škále, jak podle vás úpolové aktivity ovlivňují: vyrovnanost (emocionální stabilita).

15. Posuďte na škále, jak podle vás úpolové aktivity ovlivňují: empatii (porozumění emocím a motivům druhých).

16. Posuďte na škále, jak podle vás úpolové aktivity ovlivňují: impulsivitu a agresivitu.

17. Posuďte na škále, jak podle vás úpolové aktivity ovlivňují: Frustrační toleranci (zvládání proher a vlastních nedostatků).

18. Jsou pro vás úpolové aktivity nedílnou součástí skautské výchovy ve vašem oddíle?*

Vyberte jednu odpověď

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

19. Je podle vás provádění úpolů v rámci skautské výchovy doporučováno v metodických příručkách, ústředím a ve historických pramenech?*

Vyberte jednu odpověď

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

20. Jak vnímáte fyzickou konfrontaci s jinou osobou?

v rámci skautské myšlenky pro naplnění skautských ideí:*

Vyberte jednu nebo více odpovědí, které podle vás platí.

- Skautská myšlenka prosazuje absolutní pacifismus (boj ani v rámci sebeobrany)
- Skautská myšlenka umožňuje fyzickou konfrontaci v rámci sebeobrany a ochraně bližních
- Skautská myšlenka umožňuje použít fyzickou konfrontaci pro vlastní užitek na úkor jiné osoby
- Skautská myšlenka umožňuje skautům provádět bojové sporty.
- Skautská myšlenka umožňuje skautům fyzickou konfrontaci kdykoli.
- Skautská myšlenka umožňuje skautům trénovat sebeobranu.
- Skautská myšlenka umožňuje skautům uplatnění v ozbrojených složkách (Armáda ČR, Policie ČR)

22. Výuka úpolů by měla být častější a intenzivnější pro kluky nebo holky?*

Vyberte jednu odpověď

- Stejná pro obě pohlaví
- Pouze pro kluky
- Převážně pro kluky
- Pouze pro holky
- Převážně pro holky
- Ani jedno pohlaví by se úpolům nemělo věnovat

23. Seřad'te věková období, podle toho, kdy byste primárně zařadil využití úpolových aktivit.

Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejdůležitější, poslední - nejméně důležitá)

1. Benjamínci
2. Vlčata a světlušky
3. Skauti a skautky
4. Roveři a rangers

24. Zařazujete úpolová cvičení do programu skautské schůzky?*

Vyberte jednu odpověď

- alespoň 1x týdně
- alespoň 1x měsíčně
- alespoň 1x za půl roku
- alespoň 1x za rok
- vůbec neprovádíme

25. Jaké úpolové činnosti zpravidla zařazujete na skautské schůzce?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- pádové techniky
- úpolové hry (šátky, hutututu, buldog atd.)
- trénink sebeobrany
- bojování s měkkými zbraněmi (larp)
- úpolové sporty (rugby, lakros)
- jiná...

26. Jaké úpolové činnosti zpravidla zařazujete do programu tábora?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- „Velké bojovky“ (larp, rugby, lakros)
- Malé úpolové hry pro výplň času (ocásky, přetahování, hutututu)
- V rámci ranního rozcvičení
- Trénink bojového sportu
- Trénink sebeobrany
- Simulace sebeobrané situace (noční přepad)
- Jiná...

27. Jaké překážky vás provázejí ve výuce úpolů a sebeobrany?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí:

- Příliš mnoho dětí na schůzce.
- Nedostatečné vybavení.
- Neznalost didaktiky úpolů.
- Obavy ze zranění.
- Obavy z reakce rodičů.
- Děti nechtějí úpolové aktivity.
- Nepřeji si takové aktivity provádět.
- Nechci odpovédět.
- Jiná...

28. Jak si myslíte, že by vaši členové reagovali na častější zařazení úpolových aktivit do programů skautské schůzky?*

Vyberte jednu odpověď

- Pozitivně
- Negativně
- nevím

29. Vyberte v každém řádku tvrzení, které nejvíce odpovídá vaší zkušenosti v daném věkovém období:*

Vyberte jednu nebo více odpovědí v každém řádku

30. Vyberte tvrzení, které nejvíce odpovídá vašemu aktuálnímu zapojení úpolů ve skautském programu:*

Vyberte jednu odpověď

- Při mém vedení provádíme úpolové aktivity častěji, než když jsem byl účastník.
- Při mém vedení provádíme úpolové aktivity stejně často, jako když jsem byl účastník.
- Při mém vedení provádíme úpolové aktivity méně často, než když jsem byl účastník.
- Při mém vedení úpolové aktivity neprovádíme.
- Nepřipravuji program.

31. Setkali jste se na skautském vzdělávacím kurzu s výukou sebeobraný?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Ano, na rádcovském kurzu (RK).
- Ano, na čekatelské zkoušce (VZ).
- Ano, na vůdcovské zkoušce (VZ).
- Ano, na střediskovém minimu (SM).
- Ano, na instruktorské kvalifikaci (IK).
- Ano, na odborná činovnícké kvalifikaci (OČK).
- Ne, nesetkal(a).
- Žádný z těchto kurzů jsem neabsolvoval.
- Ano, ale jinde...(obrok, korbo...).

32. Setkali jste se na skautském vzdělávacím kurzu s výukou úpolových aktivit?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Ano, na rádcovském kurzu (RK).
- Ano, na čekatelské zkoušce (VZ).
- Ano, na vůdcovské zkoušce (VZ).
- Ano, na střediskovém minimu (SM).
- Ano, na instruktorské kvalifikaci (IK).
- Ano, na odborná činovnické kvalifikaci (OČK).
- Žádný z těchto kurzů jsem neabsolvoval.
- Ne, nesetkal(a).
- Ano, ale jinde...(obrok, korbo...).

33. Máte osobní zkušenosti s úpoly a sebeobranou mimo vaše skautské vzdělání nebo skautskou praxi?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Ano, v rámci koníčků.
- Ano, mám sportovní zkušenost.
- Ano, zažíval jsem úpolová cvičení v rámci školní docházky.
- Ano, prošel jsem kurzem, nebo školením sebeobrany.
- Ano, zažil jsem sebeobranou situaci.
- Ano, ale jinou.
- Ne, nemám zkušenost.

34. Měli byste zájem se dále vzdělávat v tvorbě a provádění úpolových dovedností?*

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne

35. Máte na srdci jakoukoli myšlenku z oblasti úpolů, sebeobrany, agrese a fyzickém boji, které souvisí se skautingem? Budu rád, když se s námi podělíte.*

Napište jedno nebo více slov...

Příloha č. 7: Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obrázky:

Obrázek č. 1 – Počty skautů v české republice.

Obrázek č. 2 - Organizační struktura.

Obrázek č. 3 - Hlavní oblasti a zájmy skautské výchovy.

Obrázek č. 4 – Body skautské výchovné metody.

Obrázek č. 5 – Přetlačování chodidly.

Obrázek č. 6 – Zápas.

Obrázek č. 7 - Obrana proti úchopu zezadu.

Obrázek č. 8 - Obrana proti rdoušení ve spodním guardu.

Obrázek č. 9 - Schéma bolestivých bodů na těle.

Obrázek č. 10 - Tradiční postup skautským vzděláním.

Tabulky:

Tabulka č. 1 – Úpoly jako součást skautingu – porovnání názoru muž/žena.

Tabulka č. 2 – Rozdělení důležitosti úpolové přípravy pro různá pohlaví – rozdělení muž/žena.

Tabulka č. 3 – Empatie.

Tabulka č. 4 – Vyrovnanost.

Tabulka č. 5 – Impulsivita a agresivita.

Tabulka č. 6 – frustrační tolerance.

Tabulka č. 7 – Psychická odolnost.

Tabulka č. 8 – Sebeuvědomování.

Tabulka č. 9 – Zkušenost s úpoly ve vlastní výchově.

Tabulka č. 10 – Četnost zařazení úpolů oproti počtu svěřenců na skautské schůzce.

Grafy:

Graf č. 1 – Skautské funkce a postavení.

Graf č. 2 – Absolvované skautské vzdělání.

Graf č. 3 – Počet svěřenců na schůzkách.

Graf č. 4 – Počet účastníků táborů.

Graf č. 5 – Rozložení svěřenců skrze pohlaví.

Graf č. 6 – Věkové rozložení svěřenců.

Graf č. 7 – Doporučení úpolové přípravy v odborných zdrojích.

Graf č. 8 – Postoj, zdali jsou dané tvrzení v souladu či rozporu se skautskou ideou.

Graf č. 9 – Aktuální srovnání úpolové přípravy s minulostí.

Graf č. 10 – Překážky ve výuce úpolů.

Graf č. 11 – Činnosti na schůzce.

Graf č. 12 – Činnosti na táboře.

Graf č. 13 – Skautské vzdělání v úpolech.

Graf č. 14 – Skautské vzdělání v sebeobraně.

Graf č. 15 – Osobní zkušenosti s úpoly mimo skauting.